

Gedeeld en betrokken ouderschap 'in dialoog', 'in materiaal' en 'in beeld'

Onderzoeksrapport

Philippe Noens en Kristien Nys

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Colofon

Referentie Philippe, N., & Nys, K. (2024). *Gedeeld en betrokken ouderschap 'in dialoog', 'in materiaal' en 'in beeld'*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee-hogeschool). <https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/fototentoonstelling-gedeeld-en-betrokken-ouderschap-in-beeld>

Contact Odisee - Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoirlaan 136, 1030 Schaarbeek

02-240 68 40

kcgezinswetenschappen.odisee.be

kcgezinswetenschappen@odisee.be

Partners Home-Start Vlaanderen en Home-Start Domo Hasselt

Luca School of Arts

Studenten 2^e en 3^e opleidingsfase Gezinswetenschappen 2022-2023

Foto's ©Iratxe Alvarez

Subsidieverlener en cofinancierder Agentschap Binnenlands Bestuur

Steunpunt Kunstintegratie (KU Leuven)

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
1. Voorwoord.....	5
2. Inleiding	6
2.1 Aanleiding	6
2.2 Centrale insteek.....	7
2.3 Doelstellingen en opbouw van het drieledig traject	8
2.4 Opzet van de dataverzameling en verwerking van het onderzoeksmateriaal	9
3. De rondetafelgesprekken	11
3.1 Onderzoeksvragen en gespreksleidraad.....	11
3.2 Samenstelling en organisatie van de rondetafelgesprekken.....	12
3.3 Codering en analyse van de gespreksinbreng	14
3.4 Bevindingen van de rondetafelgesprekken	15
3.4.1. Over het huishouden	15
3.4.2. Over de kinderen	16
3.4.3. Over de (ex)partner	17
3.4.4. Over (onder)steun(ing)	17
3.4.5. Over drempels	18
4. Getuigenissen vanuit de diepte-interviews.....	20
4.1 Opzet en analyse van de interviews van ouders	20
4.2 Alia	20
4.3 Salomon	22
4.4 Sani.....	24
4.5 Daria.....	25
4.6 Mario.....	26
4.7 Rosa.....	27
4.8 Veronique	28
4.9 Dries	29

5.	Inzichten voor gezinsondersteuners	30
5.1	Inzicht 1: een ouder in een kwetsbare positie is bovenal een ouder	30
5.2	Inzicht 2: betrokken ouderschap 'via' het huishouden	31
5.3	Inzicht 3: schakeringen in een traditioneel rollenpatroon	31
5.4	Inzicht 4: betrokken ouderschap 'via' beeldvorming	32
5.5	Inzicht 5: van 'hoe' naar 'waartoe' men opvoedt.....	33
5.6	Inzicht 6: betrokken ouderschap 'via' het onderwijs.....	33
5.7	Inzicht 7: ontschuldigen van ouders in een kwetsbare situatie	34
6.	Disseminatie van het proces- en outputmateriaal	36
6.1	Beeld-, gespreks- en vormingsmateriaal	36
6.2	Disseminatiekanalen.....	37
7.	Bronnen	39
8.	Bijlagen	41

1. Voorwoord

Dit rapport is tot stand gekomen met hulp van velen. We willen hen op deze plek bedanken. Allereerst gaat onze dank uit naar de ouders die ons binnenlieten in hun gezin, die met andere ouders hun ervaringen en gedachten deelden, die ons een inkijk gaven in hun gezinsleven, hun ouderschap en zo veel meer.

Dank ook aan al de vrijwilligers, medewerkers en coördinatoren van Home-Start die de rondetafelgesprekken en individuele interviews mogelijk maakten. Dat mensen ons te woord stonden, was alleen maar mogelijk omdat ze jullie zo goed kenden en vertrouwden.

Eveneens dank aan de studenten Gezinswetenschappen voor het voorbereiden, het leiden en het verkennend analyseren van alle gesprekken. Jullie inspanningen dragen rechtstreeks bij aan dit onderzoek. Een speciale dank voor alumnus Gezinswetenschappen Barbara Dergent die in het kader van haar bachelorproef een grondige analyse uitvoerde van de rondetafelgesprekken en alumnus Sabrina Viaene om de eerste aanzetten tot relevant vormingsmateriaal te geven.

Speciale dank aan de leden van de stuurgroep die mee de opzet van het project uittekenden en ruim twee jaar instonden voor de opvolging kwaliteitsbewaking van het traject. Voor Home-Start waren dat Karlien Craps (algemeen coördinator Home-Start Vlaanderen vzw) en Mieja Engelen (Home-Start Domo Hasselt vzw).

Dank aan Iratxe Álvarez voor de foto's en de montage van de docufilm over gedeeld en betrokken ouderschap. Ze bracht dit onderzoek bijzonder sterk en met veel empathie 'in beeld'. Ook dank aan An Debie van Luca School of Arts. Eveneens dank aan de collega's Gerd De Clercq en Wim Pauwels voor hun voorbereidingswerk voor de tentoonstelling.

Tot slot danken we het Agentschap Binnenlands Bestuur, dat ons via de projectoproep 'Gedeeld en betrokken ouderschap' de kans gaf ons participatie- en ontwikkelingsproject mét ouders, kinderen en het werkveld waar te maken. Bijzondere dank ook aan Valerie De Meûter van het Agentschap voor haar betrokkenheid en opvolging van het traject.

Philippe Noens
Kristien Nys

2. Inleiding

In het eerste deel van dit rapport staan we stil bij de *aanleiding* en de centrale *insteek* van dit tweejarig participatie- en ontwikkelingstraject ‘gedeeld en betrokken ouderschap’. Daarna geven we in vogelvlucht een *overzicht* van de belangrijkste onderdelen van het traject. Als laatste staan we stil bij de *opzet en opbouw* van dit onderzoeksverslag.

2.1 Aanleiding

In 2021 lanceerde het Agentschap Binnenlands Bestuur de projectoproep ‘**Gedeeld en betrokken ouderschap**’. Het was een oproep die aansloot bij één van de voornaamste doelstellingen van het Vlaams beleidsplan Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering: het wegwerken van de maatschappelijke drempels die individuen weerhouden van volwaardige participatie. Evengoed was het een oproep die aansloot bij één van de voornaamste doelstellingen van het actieplan Armoedebestrijding: vaderschap ondersteunen en vaderwerkingen bij kwetsbare gezinnen promoten.

De oproep werd ingegeven vanuit een streven naar een evenwichtige participatie van mannen en vrouwen in de samenleving. In de oproep werd expliciet verwezen naar het gegeven dat in de wereld van gezins- en opvoedingsondersteuning, maar ook in de onderwijswereld en op de arbeidsmarkt **moeders nog steeds als primaire opvoedingsverantwoordelijken** worden beschouwd en aangesproken. Tegelijk is er een groeiende bewustwording in de samenleving dat evenwaardig ouderschap, met een betrokken moeder én vader, het welzijn van zowel het kind als het gezin ten goede komt.

De oproep gaf bijzondere aandacht aan **gezinnen in een kwetsbare situatie** en formuleerde daarbij aansluitend drie doelstellingen:

- *sensibiliserende* doelstellingen: o.a. omtrent gender gerelateerde rollenpatronen,
- *stimulerende* doelstellingen: o.a. vaders ondersteunen om een meer betrokken ouderrol op te nemen, de dialoog tussen partners over gelijkwaardig ouderschap aanwakkeren,
- het *detecteren en verlagen van drempels* voor ‘gedeeld en betrokken ouderschap’.

Voor deze projectoproep werd een budget voorzien van rond de 600.000 euro, te verdelen onder de **negen goedgekeurde projecten**. Een overzicht van de betrokken projecten is terug te vinden op: <https://www.vlaanderen.be/samenleven/subsidies/projectsubsidie-aanvraag-gelijke-kansen>. In januari 2022 startten we met Home-Start Vlaanderen en Home-Start Domo Hasselt ons project ‘Gelijkwaardig ouderschap in dialoog, in materiaal en in beeld’.

2.2 Centrale insteek

Vertrekpunt van het project was de eenzijdige **beeldvorming rond ‘betrokken en gedeeld ouderschap’**. Zoals in de projectoproep beschreven, klopt het inderdaad dat veelal moeders in het gezin de meeste opvoedings- en huishoudelijke taken op zich nemen (Zijkant, 2023). Dat is al meerdere decennia een gegeven. In 2013 bijvoorbeeld bedroeg het aandeel dat moeders en vaders opnemen in kindercare en opvoeding respectievelijk 25,7% en 18,9%, het aandeel in huishoudelijk werk respectievelijk 91,9% en 80,3% (Statbel, z.d.). In de gezinsenquête van 2021 zien we de kloof tussen moeders en vaders bevestigd (Audenaert, 2023, p.29): *‘Zorgtaken, zowel de ‘dagelijkse zorg’ als ‘het managen van de zorg’ zijn doorgaans voor de moeder, net als de routinetaken in het huishouden. Klussen en onderhoud van huis en tuin zijn dan weer voor de vader.’* De gemiddelde scores (op een schaal van 10) voor de ‘eigen bijdrage’ van moeders en vaders in de dagelijkse zorg voor de kinderen bedraagt respectievelijk 5 en 3,3, voor zorgmanagement 6,2 en 4,3, voor huishoudelijk routine werk 7,3 en 4,8 en voor het onderhoud van huis en tuin 4,3 en 7,3. Kortom de gemiddelde scores voor de eigen bijdrage verschillen twee tot drie punten op een schaal van 10.

Initiatieven die erop gericht zijn dat beide ouders zich evenwaardig met partner- en ouderschap inlaten, zijn en blijven in de sector van preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning en in andere sectoren en domeinen lovenswaardig (Feinberg et al., 2014). De concrete invulling van ‘betrokken en gedeeld ouderschap’ hangt evenwel samen met de socio-economische en culturele context waarin een gezin zich beweegt. Dat betekent dat het partner-, moeder- en vaderschap sterk kan verschillen en dat het ook, naar plaats en tijd, aan verschillende dynamieken onderhevig is. Denk aan de omvang van de tewerkstelling of de leeftijd van de kinderen. Zo wordt bijvoorbeeld de kloof tussen moeders en vaders voor de dagelijkse zorg voor de kinderen kleiner naarmate de kinderen ouder worden (Audenaert, 2023).

De gangbare ideeën over betrokken en gedeeld ouderschap zijn vaak gebaseerd op onderzoek naar partner- en ouderschap uit de ‘westerse’ mainstream middenklasse. Dat wordt onder meer helder aangetoond in de publicatie over vaderschap van Distelbrink et al. (2023). De focus ligt daarbij veelal op fysieke aanwezigheid (bv. voldoende ‘quality time’ of een gezonde ‘work-life balance’) en actueel populaire kaders die een meer specifieke invulling geven aan ouderschap en opvoeding (bv. ‘mild ouderschap’ en ‘gentle parenting’). Dergelijke uitgangspunten kunnen sterk normatief werken, wat op zijn beurt dan weer kan leiden tot **negatieve stereotypering** van ouders die niet aan deze norm (kunnen) beantwoorden. Dat zijn helaas niet zelden ouders uit minder geprivilegieerde groepen. Daarenboven blijven onzichtbare bijdragen in het huishouden of in de zorg en opvoeding van kinderen, die ook iets zeggen over ouderlijke verantwoordelijkheden, nog vaak onderbelicht (Audenaert, 2023).

In het projectvoorstel vonden we het belangrijk om verder te kijken dan het mainstream beeld van ‘goed’ ouderschap en ‘gelijk’ partnerschap. We wilden net de eigen concepties, percepties en normen van waaruit ouders in kwetsbare situaties hun partner- en ouderschap, en hun gezinsleven, vormgeven centraal stellen. Fysieke en mentale ‘aanwezigheid’ spelen daarin zeker een rol, maar we vergeten niet dat **gedeeld en betrokken ouderschap multifactorieel en (individueel) verschillend** ingevuld en ervaren kan worden. Denk aan vaders die zich betrokken voelen bij hun gezin door hun rol van kostwinner op te nemen of bij wie de betrokkenheid in het grootbrengen van hun kind(eren) zich op een ‘andere’, minder direct zichtbare, manier tot uiting komt (Van Leeuwen, Emmery, & Bastaits, 2023). Denk aan moeders die het best prettig vinden dat hun partner de gezagsdrager buitenshuis is en het domein van de opvoeding en het huishouden wat meer aan hen overlaat. Kortom, gedeeld en betrokken ouderschap betekent zoveel meer dan samen (min of meer even veel) betrokken zijn bij de dagelijkse opvoeding van de kinderen. Men kan op veel manieren een betrokken ouder zijn.

Ook **de wijze waarop ouders in een kwetsbare situatie hun partner- en ouderschap vormgeven** komt veel minder aan bod en in beeld. We weten nog steeds niet zoveel over de ideeën, de waarden en de normen van waaruit deze ouders hun ouderschap vormgeven. Hoe denken moeders, vaders en kinderen in een kwetsbare positie zelf over gelijkwaardig ouderschap? Hoe vullen zij dit begrip in of hoe willen zij dit invullen? Met dit participatie- en ontwikkelingsproject wilden we tijd en ruimte creëren om met deze gezinnen in gesprek te gaan.

2.3 Doelstellingen en opbouw van het drieledig traject

Het project bestond uit drie componenten: dialoog, materiaal en beeld.

In de **DIALOOG-component** gingen we na hoe gezinsleden in een situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid zelf 'gelijkwaardig ouderschap' invullen. Meer concreet werden er rondetafelgesprekken met gezinnen gevoerd, en werden diepte-interviews afgenomen. Dat liet ons toe om het concept 'gelijkwaardig ouderschap' te begrijpen vanuit het perspectief van gezinnen in een kwetsbare situatie zelf, eerder dan vanuit het maatschappelijk opgemerkt vermeend gebrek aan vaderbetrokkenheid in vergelijking met moeders.

In de **MATERIAAL-component** verwerkten we de ervaringen, betekenisgeving en verwachtingen van de gezinnen op een duurzame manier in de werking van Home-Start zelf. De ontwikkelde gespreksleidraad voor de gesprekken en interviews werd beschikbaar gesteld in een Kijkwijzer bij de mobiele fototentoonstelling en de docufilm. De vrije verspreiding (zie hoofdstuk 6) laat toe dat ook andere instanties op het terrein van gezinsondersteuning ermee aan de slag kunnen. Een tweede vertaalslag van dit materiaal zit in het ontwikkelde vormingsaanbod 'gedeeld en betrokken ouderschap' voor vrijwilligers en medewerkers in de preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning.

In de **BEELD-component** brachten we succesindicatoren en drempels van gedeeld en betrokken ouderschap en partnerschap bij gezinnen in een kwetsbare situatie letterlijk 'in beeld'. We deden dat aan de hand van citaten (opgenomen in de Kijkwijzer), aan de hand van audiovisueel materiaal in de docufilm 'gedeeld en betrokken ouderschap' en door middel van een mobiele fototentoonstelling. Door publieke toonmomenten hoopten we de beeldvorming van ouderschap en opvoeding in een kwetsbare situatie bij te stellen, en begrip voor de diversiteit aan gezins- en opvoedingssituaties verder te laten groeien.

2.4 Opzet van de dataverzameling en verwerking van het onderzoeksmateriaal

Voor de opzet en de invulling van het participatie- en ontwikkelingstraject vallen we in belangrijke mate terug op het werk van de stuurgroep en van de studenten Gezinswetenschappen. Deze studenten hebben een actieve en waardevolle rol gespeeld, en dat op twee manieren: in het kader van projectwerk en in het kader van bachelorproeven.

Projectwerk is een essentieel onderdeel van de tweede opleidingsfase van de opleiding Gezinswetenschappen, waarbij verschillende onderzoeksvaardigheden worden aangeleerd aan de hand van een concrete thematiek, in casu 'gedeeld en betrokken ouderschap'. In deze opleidingsfase staat empirische toetsing van bevindingen uit de literatuur centraal. Een groep van studenten heeft onder begeleiding van de projectleider, Philippe Noens, diverse onderzoeksmethodes toegepast:

- het organiseren en leiden van een rondetafelgesprek met ouders, vrijwilligers en medewerkers over gedeeld en betrokken ouderschap
- en het organiseren, leiden en analyseren van een diepte-interview met een ouder in een kwetsbare situatie over de centrale thematiek. Studenten mochten zelf richting geven aan de vragen voor dit diepte-interview zolang het gesprek onder het paraplu-begrip 'gedeeld en betrokken ouderschap' viel.

De deelname van de studenten aan dit projectwerk heeft niet alleen bijgedragen aan hun vorming tot sociale professionals, het heeft ook op een directe manier het participatie- en ontwikkelingstraject verrijkt. Studenten hun frisse perspectieven, hun kritische vragen en hun actieve zoekwerk hebben geholpen om de diepgang en validiteit van de onderzoeksresultaten, zoals bekomen via de gespreksleidraad of beschreven in de Kijkwijzer, te versterken.

Daarnaast heeft, de ondertussen afgestudeerde studente Gezinswetenschappen, Barbara Dergent, een significante bijdrage geleverd aan het onderzoeksproject in het kader van haar **bachelorproef**. Ze begeleidde, mede vanuit haar toenmalige tewerkstelling bij Home-Start, de studenten bij het organiseren en leiden van rondetafelgesprekken. Haar systematische inbreng en aanwezigheid op deze gesprekken lieten haar toe om een thematische analyse uit te voeren op de verslagen van de rondetafelgesprekken. Ze ontsloot en bracht grote overkoepelende thema's samen die uit de gesprekken naar voren kwamen en verband hielden met gedeeld en betrokken ouderschap. Voorbeelden zijn: de waarde van met elkaar overleggen, het belang van een aangename ouder-kind relatie) ontdekken.

Dergents betrokkenheid heeft ertoe geleid dat ze op het Opgroeien Festival (8 december 2023) haar werk mocht presenteren. Haar onderzoek staat uitvoerig beschreven in [de kennis-toolbox](#) van Opgroeien, waar men ook haar [presentatie](#) kan terugvinden (zie punt 6.2).

Naast de eerder vermelde studenten Gezinswetenschappen, namen de leden van de **stuurgroep** (Karlien Craps Home-Start Vlaanderen, Mieja Engelen Home-Start Domo Hasselt, Philippe Noens en Kristien Nys van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen) een centrale rol op. Ze stonden onder meer in voor de kwaliteitsbewaking van het ontwikkelde materiaal (o.a. gespreksleidraad, vormingsmateriaal), waren een toetssteen voor de (praktisch organisatorische) implementatie en uitvoering van de gesprekken, de tentoonstelling enz. Ook in het lerend netwerk van de coördinatoren van de Home-Startafdelingen kwam de opzet en de uitvoering van de rondetafelgesprekken aan bod.

In het volgende hoofdstuk bespreken we de resultaten uit de thematische analyse van de rondetafelgesprekken. Na deze analyse beschrijven we de inbreng vanuit de interviews met ouders aan de hand van sprekende getuigenissen. In een volgend hoofdstuk formuleren we op basis van de rondetafelgesprekken en de getuigenissen een aantal tentatieve en verder te exploreren inzichten voor gezinsondersteuners.

3. De rondetafelgesprekken

3.1 Onderzoeksvragen en gespreksleidraad

In dit deel doen we verslag van het onderzoek dat zich toespitste op het analyseren van de **negen rondetafelgesprekken met ouders, vrijwilligers en medewerkers van Home-Start** over gedeeld en betrokken ouderschap. De leidende vraag bij deze gesprekken was: welke betekenis geven gezinsleden aan ouderlijke betrokkenheid en aan gedeeld ouderschap, ook als vader en moeder niet langer bij elkaar zijn, of als er andere zorg- en ouderfiguren bij de opvoeding betrokken zijn? En daarbij aansluitend: hoe kunnen gezinnen in een kwetsbare situatie worden ondersteund bij het verder verkennen van hun gedeeld en betrokken ouderschap?

Deze twee leidende vragen werden door het onderzoeksteam 'vertaald' in een gespreksleidraad bestaande uit een aantal items en deelvragen die dienden om een verkennend gesprek over partner- en ouderschap te voeren. De gespreksleidraad werd uitvoerig besproken in de stuurgroep en werd op basis van de feedback van de stuurgroepleden verder verfijnd.

In de Kijkwijzer (2024, pp. 30-33) en in Bijlage 1 is de integrale versie van de leidraad te raadplegen, alsook een aantal aandachtspunten, te voorzien materiaal en een voorstel van tijdschema voor het gesprek. We beperken ons hier tot een kort overzicht van de items en de deelvragen:

Deel 1: Verkennen partnerschap en ouderschap

Stelling 1: *Een man is thuis de baas.*

Stelling 2: *Een moeder kan beter opvoeden dan een vader.*

Deel 2: Verkennen van de eigen ouderrol

Gezin: *Toon eens een mooie (interessante, veelzeggende, knappe) foto van jouw gezin? Wie of wat zien we allemaal op de foto? Waarom heb je net déze foto gekozen?*

Activiteiten: *Wat doe je graag met (of voor) jouw kinderen? Wat vind je minder leuk om te doen als mama/papa met (of voor) jouw kinderen?*

Waarden: *Wat vind je belangrijk als mama/papa? Waar leg jij de nadruk op? Wat zijn voor jou belangrijke waarden die je voor/bij je kinderen nastreeft (bv. respect, openheid)?*

Perceptie: *Wat voor mama of papa ben jij (of hoop je te worden) voor jouw kinderen? Welke ouder wil je zijn voor je kinderen? Wat hoop je dat jouw kinderen (later) over jou zeggen?*

Deel 3: Verkennen ouderrol (ex-)partner

Perceptie: *Wat voor een vader/moeder is je (ex)partner? Hoe zou je hem/haar omschrijven?*

Activiteiten: *Waarmee houdt hij/zij zich als ouder bezig? Wat doet je (ex)partner met (of voor) jouw kind(eren)? Wat vindt je (ex)partner minder leuk om te doen met (of voor) de kinderen? Wat doet hij/zij minder graag (wat laat hij/zij over aan jou)?*

Waarden: *Wat vindt je (ex)partner (niet) belangrijk?*

Deel 4: Verkennen gedeeld ouderschap

Steun: *Wie steunt jou in jouw ouderrol? Wie zorgt ervoor dat je (een goede) mama/papa van jouw kind(eren) kunt zijn? Wat helpt jou om de mama/papa te zijn van jouw kind(eren)?*

3.2 Samenstelling en organisatie van de rondetafelgesprekken

Het veldwerk bestond uit rondetafelgesprekken met ouders uit kwetsbare situaties, aangevuld met vrijwilligers en medewerkers van Home-Start. Deze ‘gemixte’ samenstelling van de groep, waarbij niet alleen leden van de doelgroep maar ook anderen werden betrokken, was een bewuste keuze gestoeld op vijf overwegingen.

(1) Eén van de belangrijkste redenen voor deze inclusieve aanpak was het **normaliseren** van het gesprek over (ex-)partnerschap, ouderschap en opvoeding. Een gesprek waar iedereen aan deelneemt helpt om stigma's weg te masseren, én bevordert de gelijkwaardigheid tussen de ouders en de vrijwilligers en medewerkers van Home-Start.

(2) De aanwezigheid van vrijwilligers en medewerkers speelt een cruciale rol in het faciliteren van een diepgaand gesprek over deze thematieken omdat zij het nodige **basisvertrouwen** genieten van de doelgroep. Hun aanwezigheid en actieve inbreng draagt bij tot een veilige omgeving, d.w.z. een omgeving waarbinnen ouders zich vrijer voelen om hun meningen en ervaringen te delen.

(3) Vrijwilligers en medewerkers loodsen een zekere ‘expertise’ binnen in het gesprek. Ze beschikken vaak over (uitgebreide) kennis over wat er speelt bij de doelgroep. Dat geldt vooral als ze de aanwezige ouder ondersteunen als vrijwilliger. Dat alles helpt om het gesprek te verrijken. Hun input zorgt voor een meer **holistisch begrip** van de thema's die aan bod komen.

(4) Participeren aan zo'n gesprek heeft, als het goed zit, een **emancipatorische kracht** voor alle deelnemers: het moment kan fungeren als een platform om nieuwe mensen te ontmoeten, om nieuwe ideeën en inzichten te krijgen, en vooral om zich gehoord, gezien en begrepen te voelen.

(5) Tenslotte ‘doorbreekt’ zo'n rondetafelgesprek de wekelijkse ondersteuning van Home-Start die zich meer op een **één-op-één niveau** afspeelt tussen de vrijwilliger en het gezin waar hij/zij langskomt. Het vormt voor Home-Start een opportuniteit om in te zetten op groepsondersteuning.

Toeleiders naar de gesprekken waren coördinatoren, medewerkers en vrijwilligers van de lokale Home-Startafdelingen. Deze coördinatoren en vrijwilligers sloten doorgaans ook zelf aan bij het gesprek. Alle rondetafelgesprekken werden geleid door studenten Gezinswetenschappen (één voorzitter, één assistent), bijgestaan door medestudent Barbara Dergent die in het kader van haar bachelorproef aan alle rondetafelgesprekken deelnam. Een beknopt overzicht van de gesprekken staat in de volgende tabel.

Tabel 1: Overzicht rondetafelgesprekken (2023)

	Datum	Locatie	Aantal deelnemers (excl. gespreksleider en notulist)	Profiel deelnemers
Gesprek 1	12 jan. '23	Aarschot	9	8 vrijwilligers 1 coördinator ➤ 4 mannen en 5 vrouwen
Gesprek 2	19 jan. '23	Leuven	4	1 Home-Start vader 3 Home-Start moeders ➤ 1 man en 3 vrouwen
Gesprek 3	24 jan. '23	Zaventem	6	5 vrijwilligers 1 coördinator ➤ 6 vrouwen
Gesprek 4	31 jan. '23	Leuven	6	6 vrijwilligers ➤ 6 vrouwen
Gesprek 5	2 febr. '23	Lier	5	4 vrijwilligers 1 coördinator ➤ 1 man en 4 vrouwen
Gesprek 6	15 febr. '23	Hasselt	5	5 vrijwilligers ➤ 1 man en 4 vrouwen
Gesprek 7	16 febr. '23	Hasselt	7	7 Home-Start moeders ➤ 7 vrouwen
Gesprek 8	23 febr. '23	Aalst	3	3 vrijwilligers ➤ 3 vrouwen
Gesprek 9	12 mei '23	Hasselt	8	8 Home-Start vaders ➤ 8 mannen
Totaal aantal actieve deelnemers aan de gesprekken			<u>53</u>	
Totaal aantal actieve Home-Start ouders aan de gesprekken				<u>19</u> 9 vaders + 10 moeders

Tussen januari en mei 2023 werden negen rondetafelgesprekken georganiseerd. Deze gesprekken vonden plaats in zes Home-Startafdelingen (Leuven, Zaventem, Lier, Aarschot, Aalst en Hasselt). Er namen in totaal 53 personen actief deel aan de gesprekken. Verschillende coördinatoren van de lokale Home-Startafdelingen (7) waren aanwezig tijdens een of meerdere gesprekken. Zij hielden zich, vooral in de gesprekken met de ouders, op de achtergrond om de deelnemers de nodige inbreng te kunnen laten doen. In de gesprekken met de vrijwilligers deden verschillende van hen wel een actieve inbreng. Dat brengt het totaal aantal unieke deelnemers op 57: 31 vrijwilligers, 7 coördinatoren en 19 ouders, waarvan 9 vaders en 10 moeders uit een gezin met een kwetsbare achtergrond.

3.3 Codering en analyse van de gespreksinbreng

Tijdens de groepsgesprekken werden door de notulist verslagen opgemaakt. Naast een aantal beklijvende citaten, bevatten de verslagen een synthese van de onderwerpen, kernpunten, argumenten en visies die in het gesprek aan bod kwamen. Op die manier bieden ze een overzicht van en inzicht in (het verloop van) het gesprek. Een aantal groepsgesprekken konden ook integrale audio en/of video-opnames gemaakt worden.

Voor de analyse maakte Dergent (2023), op basis van de verslagen, een eerste globaal coderingsschema op. Dat schema werd uitvoerig en aan de hand van te coderen zinsneden en citaten, besproken met de onderzoekers (P. Noens en K. Nys) en op basis van die bespreking gefinetuned. Dat leidde tot het onderstaande coderings- en analyseschema.

Categorie 1: Opvoeding en ouderschap
Waarden en normen
Praktijken en activiteiten
Beleving en ervaring
Visie
Categorie 2: (ex-)Partnerschap
Waarden en normen
Praktijken en activiteiten
Beleving en ervaring
Visie
Categorie 3: Contextfactoren
Gender
Leeftijd
Socio-economische status
Socio-culturele achtergrond
Categorie 4: Beschikbaar netwerk
Wie biedt hulp (cf. personen, instanties, ...)
Wat voelt aan als hulp (cf. materiële, financiële, ...)
Categorie 5: Ondersteuningstraject
Succesfactoren
Drempels

Schema 1: Coderings- en analyseschema voor de rondetafelgesprekken

Relevante zinnen uit de verslagen werden samen met treffende citaten onder de van toepassing zijnde (sub)categorie geplaatst. Het resultaat geeft een beeld van hoe ouders in een kwetsbare situatie, maar ook hun ondersteuners, gedeeld en betrokken ouderschap ervaren, en wat daarbij goed en minder goed werkt in de ondersteuning. Op basis van de acht eerste rondetafelgesprekken (jan. '23 tot en met feb. '23) maakte Dergent een geïntegreerde vierledige clustering van al de inbreng over gedeeld en betrokken ouderschap: hoe ouders hun dagelijkse praktijk ervaren, wat voor hen de gewenste situatie of invulling is, ondersteunde elementen en spanningsvelden inclusief belemmerende elementen in hun gedeeld en betrokken ouderschap (zie Bijlage 2).

Elk onderzoek heeft zijn beperkingen en uitdagingen. Ook de rondetafelgesprekken confronteerden ons met een aantal **kritische aandachtspunten**.

De **gemixte samenstelling** van de gespreksgroepen leidde in twee van de zes gespreksgroepen met Home-Startvrijwilligers en coördinatoren en in één van de drie gespreksgroepen met ouders tot een ongelijke verdeling van mannen/vaders en vrouwen/moeders (2 keer 4 vrouwen en 1 man, 1 keer 3 vrouwen en 1 man). Mogelijks blijft in die drie van de negen groepen het perspectief van mannen/vaders wat onderbelicht. Die leemte kan evenwel ondervangen worden door de inbreng vanuit de oudergespreksgroep waaraan, naast de lokale vrouwelijke coördinator, enkel vaders deelnamen.

Het kort tijdsbestek liet niet toe om integrale transcripties van de rondetafelgesprekken te maken. We waren afhankelijk van **samenvattende verslagen van de woordelijke inbreng** en de **beklijvende citaten** die daarin opgenomen werden (zie supra). De analyse is m.a.w. gebeurd op een mogelijke selectieve notulering tijdens het gesprek. Denk aan zaken die omwille van de (snelle) opeenvolging van de inbreng niet genoteerd konden worden of denk aan interpretaties van de notulist die in de verslaggeving kunnen inslijpen. Deels daarbij aansluitend stellen we vast dat de kwaliteit van de samenvattende verslagen, in termen van gedetailleerdheid van de rapportering, varieerde.

Tot slot brengen we in herinnering dat de **rekrutering** van de bevroegde ouders via de coördinatoren en vrijwilligers van de Home-Startafdelingen verliep. Daar kan een zekere 'selectie' ingeslopen zijn. Denk aan het meer gericht aanspreken en motiveren van ouders die al voor een langere periode ondersteund werden en waarmee al een sterke vertrouwensband opgebouwd kon worden en/of waarbij een of meerdere facetten van het thema al in de ondersteuning aan bod kwamen. Denk aan de selectie van ouders die (meer) uitgesproken taalvaardig zijn, die meer (dan gemiddeld genomen) reflectief staan tegenover het centrale thema enz. Dat maakt dat **de bevindingen niet zonder meer generaliseerd** mogen worden naar de populatie van ouders in kwetsbare situaties.

Toch maken we ons sterk dat de **gesprekken illustratief** waren voor wat er leeft onder de Home-Start ouders en coördinatoren, medewerkers en vrijwilligers. De gesprekken geven een beeld van de verzuchtingen, de drijfveren, de realiteit en de wenselijkheid van de deelnemers. Als exploratief onderzoek geven de gesprekken een rijk beeld van de uitdagingen en behoeften van Home-Start ouders én ondersteuners als het gaat over betrokken en gedeeld ouderschap.

3.4 Bevindingen van de rondetafelgesprekken

Voor de beschrijving van de bevindingen vanuit de rondetafelgesprekken bouwden we verder op de analyse van Dergent (2023). Over de negen groepsgesprekken heen, die gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan deelnemers, kwamen we tot vijf toonaangevende thema's en domeinen waarvoor ouders onder woorden brachten hoe ze zich daartoe verhouden: het huishouden, de kinderen, de (ex)partner, (onder)steun(ing) en drempels voor gedeeld en betrokken ouderschap.

3.4.1. Over het huishouden

Uit de groepsgesprekken kwam naar voren dat de deelnemers de meeste gesprekstijd besteden aan de huishoudelijke taakverdeling – denk hierbij aan de spreekwoordelijke 'was en plas'. Daarbij geven de deelnemers niet zozeer aan te streven naar een meer *gelijke* taakverdeling, maar eerder te letten op (cf. te bewaren) en bezig te zijn met (cf. te streven naar) een *gelijkwaardige* taakverdeling.

Een gelijkwaardige taakverdeling houdt in dat de feitelijke verdeling van huishoudelijke taken afgestemd is op de noden van het gezin op dat moment en op de mogelijkheden van elkeen om mee te draaien. Naast deze *dagdagelijkse, dynamische taakverdeling* wordt ook relatief veel gesproken

over *huishoudelijke 'domeinen'* die al dan niet behoren aan de vrouw/de moeder dan wel de man/de vader. Vrouwen nemen vaker de verantwoordelijkheid over taken zoals koken, schoonmaken en de zorg voor kinderen, terwijl mannen vaker bezig zijn met klusjes buitenshuis.

Deelnemers geven daarnaast aan dat het belangrijk is om waardering te krijgen voor het huishoudelijk werk dat wordt verricht, ongeacht de aard van de taak. Deze *erkenning* draagt bij aan een gevoel van gelijkwaardigheid en respect binnen de partnerrelatie. Daarnaast benadrukken de deelnemers de noodzaak om samen huishoudelijke taken uit te voeren. Dit *gezamenlijke aanpakken* van huishoudelijke karweitjes wordt gezien als een manier om als partners dichter bij elkaar te komen. Samen werk maken van huishoudelijke taken wordt ook gezien als een gelegenheid om met elkaar te communiceren en de partnerband te versterken.

Deelnemers beschouwden een 'goede' huishoudelijke taakverdeling – een taakverdeling passend bij het gezin op *dat* moment in *die* situatie, waarbij partners idealiter waardering uitspreken en geven voor elkaars werk, waarbij ieder zijn 'part' doet op zijn of haar 'domein', en waarbij het huishouden idealiter soms ook samen wordt gerund – bovendien als een (basis)voorwaarde voor (een dialoog over) gedeeld en betrokken ouderschap.

Er is sprake van een 'spillover effect': door huishoudelijke taken op een gelijkwaardige manier te verdelen, of daar minstens een (voortdurende) dialoog over te hebben, wordt een harmonieuze gezinsdynamiek bevordert. Al schrijven we hier 'mogelijks', want de omgekeerde redenering kan men evengoed maken: een goede gezinsdynamiek, waarbij ouders zich door de partner gesteund voelen in hun ouderrol, bevordert wellicht ook een (dialoog over) gelijkwaardige huishoudelijke taakverdeling. Hoe dan ook lijkt het zo te zijn dat (overleggen over) een *gedeeld huishouden* samenhangt met (overleggen over) *gedeeld ouderschap*. We zien dat bevestigd in de gezinsenquête waarin een sterke samenhang werd vastgesteld tussen de relatiekwaliteit (cf. mate van overeenstemming, mate van stabiliteit en conflict en de mate van samen activiteiten doen en gesprekken voeren) en de tevredenheid met de huidige verdeling van de zorgtaken, de tevredenheid met de huidige verdeling van de huishoudelijke taken enz. (Emmery & Pasteels, 2022).

3.4.2. Over de kinderen

Uit de rondetafelgesprekken blijkt duidelijk hoe belangrijk ouders het vinden om tijd en aandacht te geven aan hun kinderen, en geduldig maar consequent met hen om te gaan. Dit inzicht werd door veel ouders gedeeld en dit 'betrokken opvoederschap' vormt, net als een goed draaiend partnerschap in het huishouden, een opstap naar gedeeld ouderschap. Zit de persoonlijke ouder-kind relatie goed, dan kan (en wil) men vaak de andere ouder erbij betrekken.

Dit betrokken opvoederschap toont zich in *samen spelen*, in *interesse tonen* in het schoolse leven en schoolwerk ondersteunen, in *luisteren* naar wat kinderen te zeggen hebben en hun gedachten en gevoelens daarbij serieus nemen, en in een *goed zicht* hebben op de persoonlijkheden (inclusief interesses, talenten, kwetsbaarheden) van hun kind(eren).

In hun opvoederschap vinden ouders het belangrijk het *goede voorbeeld* te geven. Door zelf eerlijk, respectvol en verantwoordelijk gedrag te vertonen, hopen ouders dat hun kinderen deze waarden internaliseren en in hun eigen leven toepassen (cf. waarden overdracht). Hertaald naar wat ze voor hun kind(eren) belangrijke waarden vinden, benoemen ouders: eerlijkheid, respect voor anderen (niet zelden op de eerste plaats de ouders), verantwoordelijkheid nemen voor eigen daden, en empathie tonen.

Het *gedeeld belang* bij vaders en moeders om als ouder emotioneel beschikbaar te zijn en rekening te houden met de gedachten en gevoelens van de kinderen, én het gedeeld belang van bepaalde waarden en de weerspiegeling daarvan in het gedrag van kinderen, zien we uitgesproken in de bevindingen van

de gezinsenquête naar voren komen (Audenaert, 2023, p.7): 'zorgen dat de kinderen zich goed gedragen' en 'emotionele ondersteuning van de kinderen' zijn taken waar moeders én vaders het meest evenredig in participeren. *'Respectievelijk 72,2% en 70,1% van de ouders geeft aan dat beide ouders deze taak 'even vaak' op zich nemen.'*

Overleg en conflictresolutie zijn eveneens belangrijke gebieden waar ouders het goede voorbeeld willen geven. Door open, eerlijke en respectvolle communicatie met hun partner en kinderen te demonstreren, willen ze hun kinderen leren hoe ze op een gezonde manier kunnen communiceren (cf. communicatie overdracht). Tot slot benadrukten ouders het belang van het tonen van een sterke werkethiek en doorzettingsvermogen (cf. werkethiek overdracht). Door zich zelf hard in te zetten, hun verantwoordelijkheden na te komen en niet op te geven bij tegenslag, laten ouders zien hoe belangrijk het is om inzet en volharding te tonen.

3.4.3. Over de (ex)partner

Uit de gesprekken met ouders blijkt dat er een opmerkelijk verschil in inschattingsvermogen bestaat over gedeeld en betrokken ouderschap. Moeders hebben doorgaans een *scherper zicht op de betrokkenheid* van de (ex)partner bij de opvoeding van de kinderen. Ze kunnen duidelijker dan vaders benoemen welke activiteiten door de (ex)partner worden uitgevoerd en hoe ze al dan niet bijdragen aan de opvoeding.

Ouders, vooral moeders, geven daarnaast aan dat hun (ex)partner meestal wel de verwachte taken uitvoert, maar vaak op een andere (minder grondige of snellere) manier dan zij verwachten. Dat wijst enerzijds op een zekere flexibiliteit (of toegeeflijkheid?) ten aanzien van de opname en uitvoering van taken en ten aanzien van de ouderlijke samenwerking. Hoewel de uitvoering soms *verschilt van de oorspronkelijke verwachting*, wordt de betrokkenheid van de (ex)partner in de meeste gevallen geapprecieerd. Dat ligt in de lijn van de bevindingen van de gezinsenquête waaruit blijkt dat ouders, de samenwerkingsrelatie in de opvoeding (coparenting) vaak als positief ervaren (Van Leeuwen, Emmerly, & Bastait, 2023). Vaders en ouders afkomstig van België beoordelen deze samenwerkingsrelatie evenwel gemiddeld positiever dan respectievelijk moeders en ouders afkomstig uit de EU of buiten de EU, én alleenstaande ouders scoren significant lager dan tweeloudergezinnen.

Anderzijds is het verschil in uitvoering voor sommige moeders een reden om zich die taken te blijven toe-eigenen, werpt dat voor hen een drempel op om zorg- of huishoudelijke taken en verantwoordelijkheden te delen.

Een belangrijke factor in het gedeelde ouderschap is het rekening houden met *elkaars individuele kwaliteiten, talenten en persoonlijkheid*. Ouders erkennen dat hun (ex)partner bepaalde sterke punten heeft en stemmen de verdeling van ouderlijke taken daarop af. Dat zorgt in de meeste gevallen voor een min of meer evenwichtige samenwerking, waarin beide ouders hun unieke bijdrage kunnen leveren.

Ouders ervaren gedeeld en betrokken ouderschap wanneer de (ex)partner even consequent opvoedt en omgaat met de kinderen. Het gelijkvormig hanteren van regels en discipline door beide ouders versterkt het gevoel van eenheid en samenwerking, ook al is het partnerschap soms open gebroken door scheiding.

3.4.4. Over (onder)steun(ing)

Uit de gesprekken maken we op dat ouders de meeste steun ervaren van hun partner, of die steun in ieder geval graag zouden willen ervaren. Het belangrijkste element dat bijdraagt aan de ervaren steun tussen partners is *goede communicatie en duidelijke afspraken*. Ouders vinden het niet zozeer

belangrijk dat zich gaandeweg, in de hectiek van het gezinsleven, een soort 'hiërarchie' ontwikkelt waarbij één ouder duidelijker het voortouw neemt dan de andere op het huishoudelijk dan wel opvoedkundig domein. Dat neemt niet weg dat een dergelijke hiërarchie door sommige ouders als rustgevend wordt ervaren omdat het helderheid en structuur biedt in het gezin.

Als ouders er min of meer *dezelfde visie op opvoeding* op nahouden, dan draagt dat ook bij tot zich gesteund voelen in het betrokken en gedeeld ouderschap. Verschillende accenten leggen in de dagelijkse omgang met de kinderen wordt niet als problematisch ervaren, zolang er maar overeenstemming is over de fundamentele waarden en doelen voor de opvoeding van hun kinderen. Daarbij staan vooral de waarden respect en inzet (zie ook punt 3.4.2), voornamelijk dan op schools vlak, bovenaan.

Naast de steun van de partner, verwijzen ouders ook naar hun *informele netwerk*, zoals familie en vrienden, en de *formele dienstverlening* als belangrijke hulpbronnen bij een goed draaiend gezinsleven. Deze externe bronnen, zoals de Home-Start vrijwilliger die langskomt, bieden steun en kunnen een buffer vormen tegen uitdagingen in en buiten het gezin (zie hoofdstuk 4 voor concrete voorbeelden).

Tot slot is de *veranderende beeldvorming* in de samenleving over betrokken en gedeeld ouderschap niet onbelangrijk. Deze verschuiving in hoe er over 'goed' ouderschap wordt gesproken en geschreven – waarbij beide ouders hun steentje bijdragen – is van invloed op hoe ouders hun eigen betrokkenheid ervaren en erop reflecteren. Ouders erkennen dat het bredere maatschappelijke discours over gelijkwaardig ouderschap mee invloed kan uitoefenen op de gezinsdynamiek.

3.4.5. Over drempels

Uit de rondetafelgesprekken destilleren we verschillende factoren die betrokken en gedeeld ouderschap kunnen belemmeren. Een eerste belangrijke belemmerende factor is wanneer ouders sterk *uiteenlopende verwachtingen* koesteren. Deze discrepanties kunnen leiden tot misverstanden en conflicten, wat een goede verstandhouding en effectieve samenwerking in de opvoeding bemoeilijkt.

Voor *alleenstaande ouders* zijn de uitdagingen nog groter. Zonder een partner om het gezinsleven mee te delen ervaren zij niet zelden een verhoogde druk en stress. Ook Van Peer (2024) stelde dat vast: alleenstaande ouders schalen hun fysieke en mentale gezondheid als minder goed in dan andere ouders en gezinsrelaties verlopen in deze gezinnen gemiddeld genomen wat moeilijker.

Veranderingen in het gezin, zoals scheiding of ziekte of overlijden, of een ex-partner met een nieuwe relatie, hebben een significante invloed op hoe gelijkwaardig ouderschap wordt ervaren en beleefd. Dergelijke veranderingen kunnen de dynamiek in het gezin verstoren en extra aanpassingen vereisen van de betrokken ouders, en dat zowel in positieve zin (bv. groter aandeel van de partner in de zorg voor de kinderen enz. na het overlijden van een van de kinderen) als in negatieve zin (bv. wegvallen van de gedeelde zorg).

Culturele factoren zijn meebepalend voor de invulling van gedeeld en betrokken ouderschap. Ouders wiens culturele waarden en verwachtingen verschillen van wat in Vlaanderen mainstream tot toonaangevend is, moeten navigeren tussen de verwachtingen en normen van hun eigen cultuur en die van de samenleving waarin ze leven. Dat kan leiden tot spanningen en een verhoogde complexiteit in het ouderschap. Langs de ene kant wensen ouders elementen 'van de eigen cultuur' of gepraktiseerde religie over te brengen. Langs de andere kant wensen ouders dat hun kinderen zich verbonden voelen met de samenleving waarin ze opgroeien. De balans vinden tussen beide opvoedingsopdrachten is een onderwerp dat niet vanzelfsprekend noch gemakkelijk is. Daarbij aansluitend stelden Lecoyer e.a. (2023, p.30) vast dat de uitdagingen van ouderschap in een 'nieuwe'

samenleving min of meer specifieke bezorgdheden met zich meebrengen, maar *'dat die niet noodzakelijk aan de basis liggen van een grote(re) algemene opvoedingsonzekerheid'*.

Tot slot halen ouders de *toenemende opvoedingsdruk* aan. De samenleving legt veel nadruk op het doen en laten van ouders, vinden ze, waarbij ouders vaak het gevoel hebben dat ze aan hoge standaarden moeten voldoen en in grote mate instaan voor het (toekomstig) geluk van hun kind(eren). Deze druk kan leiden tot gevoelens van ontoereikendheid en stress, wat het betrokken en gedeeld ouderschap negatief beïnvloedt.

4. Getuigenissen vanuit de diepte-interviews

4.1 Opzet en analyse van de interviews van ouders

Na de thematische analyse van de rondetafelgesprekken over gedeeld en betrokken ouderschap, geven we de individuele ervaringen mee van ouders. We baseren ons daarover op de gesprekken die de studenten Gezinswetenschappen voerden met 13 ouders, zijnde zes moeders en zeven vaders in een kwetsbare situatie. In drie gesprekken werden moeder en vader samen geïnterviewd. De andere gesprekken waren individuele interviews.

Aangezien deze ouders positief reageerden op de oproep – de toeleiding gebeurde via Home-Start en voor één gezin via een andere organisatie – mogen we ervan uitgaan dat ze allen reeds in meer of mindere mate bewust bezig zijn met gedeeld en betrokken ouderschap (of minstens openstaan voor een gesprek hiervoor).

Studenten baseerden zich voor het interview op de gespreksleidraad uit de rondetafelgesprekken (zie punt 3.1), maar mochten eigen accenten leggen. Elke student heeft dus een gesprek aangegaan met een ouder over gedeeld en betrokken ouderschap, maar kreeg daarbij de autonomie om een eigen gespreksleidraad te ontwikkelen. Bij de ene ouder werd er dieper ingegaan op het effect van een scheiding op het betrokken ouderschap, bij de andere ouder stond men langer stil bij het netwerk rond het gezin. De verschillende verhaallijnen en al dan niet aan elkaar gerelateerde thema's inzake gedeeld en betrokken ouderschap, maken een overkoepelende analyse van de gesprekken bijzonder moeilijk. Vanuit die optiek hebben we ervoor gekozen om in dit deel de getuigenissen van acht ouders 'voor zich' te laten spreken. We lieten ons voor die selectie leiden door de meest kwaliteitsvolle transcripten. In hoofdstuk 5 komen we tot inzichten over al de interviews en groepsgesprekken heen.

De getuigenis van elke ouder bevat een selectie van treffende citaten. Elk geselecteerd kerncitaat heeft in meer of mindere mate te maken met gedeeld en betrokken ouderschap. Om de leesbaarheid van de citaten te bevorderen, werd spreektaal geherformuleerd en werden gesprekken die in een andere taal verliepen vertaald. Om in één beeld een overzicht te geven van de thema's, de nuances enz. die de ouders over gedeeld en betrokken ouderschap aanbrachten, maakten we van hun integrale inbreng een 'woordenwolk'.

4.2 Alia

➤ 42-jarige gehuwde Syrische moeder van vijf kinderen

“De papa werkt. Ik werk niet. Ik run het huishouden en spendeer het meeste tijd met de kinderen. Als ik naar de markt ga, neem ik ze mee. Ook als ik kook of was zijn ze erbij. Soms helpen ze me.”

“De papa komt maar laat thuis. Dan is hij meestal moe. Hij is dan niet zo vaak in staat om met de kinderen te praten of iets met hen te doen. Misschien heeft hij dan nog een kwartiertje tijd voor hen, daarna moeten de kinderen gaan slapen.”

“De papa doet wel iets in het huishouden, maar alleen als ik het hem expliciet vraag. Het lijkt traditie te zijn dat vaders voor het huishouden maar ook voor de opvoeding leunen op de moeder. Dat ze naar hun vrouw kijken als 'de kok' of 'de leerkracht'. En het als man hun voornaamste taak vinden om geld

te verdienen. Maar zo zwart-wit hoeft het allemaal niet te zijn. Daar mag wel wat verandering in komen.”

“De papa speelt soms met de kinderen, of informeert hoe het op school is. Ze gaan soms ook eens fietsen. Wat hij heel graag doet is verhalen vertellen over Syrië. Daar luisteren de kinderen ook graag naar. Dan vragen de kinderen hoe het was om te leven in Syrië, wat hij zich nog herinnert.”

“Een vader draagt op een andere manier zorg voor de kinderen dan een moeder. Een moeder is meer emotioneel, geeft meer knuffels en kussen. Maar een vader stimuleert meer, geeft kinderen het zelfvertrouwen om zaken te ondernemen. Een vader leert hen ook sterk te zijn.”

“Wat ik belangrijk vind, is dat de kinderen meedraaien in het huishouden. Ook de zoon, ja. En dat ze hun best doen op school, gaan voor een goede opleiding. Hun leerkrachten respecteren. Als we ze nu respect aanleren, zullen ze dat later eveneens opbrengen. En eerlijkheid. We vinden het belangrijk dat onze kinderen eerlijk zijn, ook al hebben ze iets mispeuterd. Dat ze opgroeien tot eerlijke personen. Daarnaast vinden we het belangrijk dat onze kinderen ervaren hoe belangrijk ons geloof voor ons is. Al wijzen we er wel op dat er niet veel verschil bestaat tussen een ‘goed’ christen en een ‘goede’ moslim zijn. Natuurlijk zijn er wel verschillen, maar au fond is de ene religie niet beter dan de andere. Ik vind het belangrijk dat ze die boodschap van ons, de ouders, horen. Want daarbuiten zweven er allerlei foutieve religieuze interpretaties.”

“Tja, het is moeilijker om een gesprek met de papa aan te gaan. Hij voelt er meer voor zich in het Arabisch uit te drukken. Dat merk ik ook in de contacten met school, die verzorg ik merendeels. Ik ga naar oudercontacten bijvoorbeeld. De vader sluit aan als hij niet hoeft te werken, maar dan nog voer ik meestal het woord. Of nemen we de oudste dochter mee om te vertalen.”

“Zonder mijn zus zou ik niet kunnen leven. We hebben ongeveer dezelfde leeftijd. Het is niet dat mijn zus me zo vaak helpt, maar we spenderen wel veel tijd bij elkaar. Toen ik in het begin nog niet veel mensen kende, kon ik steeds bij mijn zus terecht. Ik bel mijn zus heel regelmatig op.”

“De vrijwilligster van Home-Start is ook heel belangrijk. Ze is lid van ons gezin. Ze helpt me bij het opvoeden van de kinderen, maar eigenlijk helpt ze me met zo goed als alles – ze helpt me vooruit in het leven. Wanneer er problemen zijn, kan ik bij haar terecht. Tijdens de energiecrisis contacteerde ze mijn energieleverancier voor me. Zo konden we op tijd wisselen van leverancier, wat ons toch een financieel voordeel heeft bezorgd. Ik vind het moeilijk om te telefoneren in het Nederlands. Soms begrijp ik de uitleg niet goed, waardoor ik soms de foute beslissingen neem, inga op acties terwijl dat niet hoeft bijvoorbeeld. Dan is het wel makkelijk dat de vrijwilligster van Home-Start me hierbij helpt. De vrijwilligster van Home-Start geeft me ideeën over wat ik met de kinderen kan doen, of over hoe ik met hen kan omgaan. Door haar word ik een betere moeder. De vrijwilligster van Home-Start stimuleert me om naar de Nederlandse les te gaan. Om niet op te geven, door te zetten. Volgens haar kan ik binnen enkele jaren dan vlot mee praten. Al is het niet makkelijk om de lessen opnieuw op te starten, met vijf kinderen.”

“Daarnaast ben ik ook blij dat ik contact heb met mijn familie, met mijn schoonfamilie. Ook al wonen ze dan verspreid over de wereldbol – in Saoedi-Arabië, en Syrië, en Egypte.”

“Ik heb ook een goede band met mijn buurvrouw. Die dame spreek ik ook dagelijks aan, met kleine en grote zorgen.”

4.3 Salomon

➤ 40-jarige gehuwde Ethiopische vader van drie kinderen

“Als het over de opvoeding gaat, over hoe we met de kinderen willen omgaan, dan praten we wel met elkaar. Dan nemen we beslissingen samen. Maar als het bijvoorbeeld gaat over bij wie de kinderen willen gaan spelen, of welke hobby’s ze willen uitoefenen, dan is het meestal wel de mama die de knoop doorhakt en daarin de finale keuzes maakt. Ik ben dan meestal uit werken. Ik werk buitenshuis. De moeder brengt het meeste tijd met de kinderen door. Dus het is dan ook niet meer dan normaal dat zij mag beslissen waar en bij wie de kinderen mogen gaan spelen.”

“In huis doet de moeder eigenlijk alles, en ik sta meer in voor de buitenlandse zaken. De moeder ontfermt zich over het koken – zowel ’s ochtends als ’s avonds. Ze smeert de boterhammen voor de kinderen. Ze doet de was en de plas. Strijkt ook.”

“Meestal ravot ik wat met de kinderen. Soms, als het zomer is, trekken we er samen op uit. Dan gaan we wandelen in het bos, of spelen we buiten. We voetballen dan een beetje, ook met andere kinderen uit de buurt. We lopen hier dan gewoon rond in de buurt. Ik leg ook wel de meeste contacten met de mensen uit de buurt. Ik telefoneer ook met anderen, maak afspraken. Omdat ik beter Nederlands kan dan mijn vrouw. Ik probeer als vader ook soms te helpen bij het huiswerk van de kinderen. Ik wil een vader zijn die goed voor zijn kinderen zorgt, maar niet alleen financieel. Ik wil ook advies kunnen geven aan mijn kinderen. Hen helpen in het leven. Hen bijstaan. Maar daar stopt het wel zowat. Als de kinderen ziek zijn, gaat de mama ermee naar de dokter. Mijn vrouw gaat ook naar de oudercontacten.”

“Als ouders vinden we het belangrijk kom dingen samen te ondernemen. Als het zondag is, gaan we samen naar de kerk. Maar soms kijken we ook een film samen, of spelen we samen met de kinderen

4.4 Sani

➤ 47-jarige gehuwde Nigeriaanse vader van twee kinderen

“Mijn vrouw kan goed met de kinderen omgaan. De kinderen zijn elke dag bij haar. Ze kookt voor hen, kijkt hun schoolwerk na. Ik werk tot 22 uur, als ik thuiskom slapen de kinderen al. ‘s Morgens maak ik ze wel wakker en maak ze klaar voor school. Dat zijn de praktische zaken. Het is belangrijker dat we elkaar daarin helpen. Het gebeurt soms, wanneer mijn vrouw werkt in het weekend, ik me de hele tijd bezig houd met de kinderen. Samen instaan voor het huishouden is belangrijk.”

“Als vader leg ik mijn kinderen ook uit wat goed en juist is. Hoe belangrijk het is later een warm gezin te stichten. En hoe belangrijk het is om flink je best te doen op school. Ik moedig ze aan om school serieus te nemen. Want wat een vader zegt, weegt meer door. Een vader moet zijn kinderen richting geven. Zijn woorden doen ertoe.”

“We willen ook als ouders waarden doorgeven. Daar komt opvoeden toch een beetje op neer: jouw kinderen normen en waarden meegeven. Waarden zoals gastvrijheid, beleefdheid, respect. Kinderen duidelijk maken dat mannen én vrouwen evenveel respect verdienen. En dat de ‘familie’ rondom hen zich niet beperkt tot biologische verwantschappen maar dat er vele ‘tantes’ en ‘nonkels’ zijn waarop ze kunnen leunen. Waarvoor je tijd moet maken, die je moet bezoeken. En die op hun beurt leunen op ons. Je wil als ouder toch jouw kinderen meegeven dat iedereen voor iedereen hoort zorg te dragen: als je kind was, droegen jouw ouders zorg voor jou, en nu ze ouder zijn, draag jij zorg voor hen.”

“Toen we wisten dat ons kind een handicap had, vonden we het moeilijk om erover te praten. Maar de steun van anderen heeft ons erdoor geholpen. We konden ook terecht bij officiële instanties: het ziekenhuis, de school. Artsen die goed uitlegden waaraan we ons moesten verwachten. Opvoeders en leerkrachten die een aangepast behandel- en lesplan uitstippelden.”

4.6 Mario

➤ gescheiden 52-jarige vader van twee kinderen

“Toen mijn ex-vrouw en ik nog samen waren, waren we beide thuis aanwezig. Ik wat minder, want ik was in die tijd nog zelfstandig. Maar we probeerden er te zijn, voor elkaar en voor de kinderen. We communiceerden toen al vlot, en gelukkig is dat zo gebleven. Wat bij de mama mag of niet mag, geldt ook hier. We vulden elkaar toen al goed aan, en ook dat is wel gebleven. We zijn geen partners meer, maar ons ouderschap is gebleven. En in dat ouderschap zijn we consequent.”

“De kinderen zijn al wat ouder. Van opvoeden is er nu niet meer zoveel sprake. Al geef ik hen wel mee dat het belangrijk is dat ze iets van zich laten horen. Dat de wereld niet naar hen komt, maar dat zij naar de wereld moeten gaan. Regelmatig eens langsgaan bij hun grootouders bijvoorbeeld. Of me eens telefoneren. Me betrekken in hun leven.”

“Ik toon nog steeds interesse in hun leven. Met de zoon kijk ik naar het wielrennen, al volg ik dat niet zo. En ik ga wel eens kijken naar de rugbywedstrijden van de dochter. Ik denk dat je als ouder, eenmaal de kinderen een bepaalde leeftijd hebben, er gewoon moet zijn voor jouw kinderen. Dat jouw interesse en beschikbaarheid al heel wat is. Ik hoop hen het gevoel te geven dat ik hen door dik en dun steun.”

“Ik probeer mijn kinderen vooral mee te geven dat ze stilaan op eigen benen moeten staan. Dat onafhankelijkheid iets moois is. Dat ze berekende risico's mogen nemen.”

“Een scheiding hakt er natuurlijk wel in. Het heeft een tijdje minder goed met me gegaan. Maar ik kon terecht bij iemand van het OCMW. Een maatschappelijk werker, ze houdt een oogje in het zeil. Ik ervaarde het wel als een drempel om daarmee contact op te nemen, maar gelukkig was er mijn zus. Die overhaalde me dat toch te doen. Die zus speelt een belangrijke rol in mijn leven. Daar kan ik tot op heden bij terecht. Daarnaast is er mijn werk. Het werkt brengt structuur met zich mee. En ik heb een goed contact met mijn collega's. Ook komt er regelmatig een goede vriend over de vloer. Veel contacten heb ik niet, maar de weinige mensen die in mijn leven zijn, zijn heel aanwezig.”

4.7 Rosa

➤ 46-jarige gehuwde Mexicaanse lesbische moeder van drie kinderen

“Het huishouden tackelen we op een meer organische manier. Misschien is dat omdat we een lesbisch koppel zijn, ik weet het niet? (lacht). Er heerst hier alleszins geen vast stramien. Soms kook ik, soms mijn partner. Soms poets ik het huis, soms doet zij dat. Het hangt vooral af van onze werksituatie. Als je in ploegen werkt, beleef je de dagen toch enigszins anders. Maar laat het ons erop houden dat ik me meer met het huishouden bezig houd, en mijn partner meer met de administratieve zaken. Logisch ook, want haar Nederlands is een pak beter.”

“We voeden samen op. Ik weet ook niet of we elkaar als ouders aanvullen, toch niet in de zin van ‘good cop’ en ‘bad cop’. Natuurlijk hebben we onze persoonlijkheden, maar onze kinderen hebben die ook. Ik denk dat we er beide goed in slagen rekening te houden met elkaars sterktes en zwaktes, en ons te richten op de eigenheid van onze kinderen.”

“We vinden het belangrijk om ons te presenteren als betrokken ouders. Vooral naar de school toe. Misschien omdat we twee vrouwen zijn, en we bepaalde stereotypes of stigma’s willen doorbreken? Ik weet het niet. We proberen alleszins beide naar oudercontacten te gaan. En waar we kunnen ons te laten zien als betrokken ouders. Tja, dat mag je gerust een stukje overcompensatie noemen. Het valt ons overigens wel op hoeveel van die schoolcontacten louter informatief zijn. Je komt opdagen en je luister naar een leerkracht of directielid. De school verwacht dus schijnbaar eerder een passieve betrokkenheid van ouders.”

“We krijgen wel wat steun. We hebben contact met enkele gezinnen die ook Mexicaanse roots hebben. Dat helpt wel om de culturele verschillen in opvoeding en ouderschap een plaats te geven. Al blijf je ook wel zitten met die heteroseksuele bril op partnerschap en ouderschap. Daarnaast hebben we veel steun aan elkaar. We zijn elkaars eerste hulp.”

4.8 Veronique

➤ 34-jarige samenwonende moeder van vijf kinderen in een nieuw samengesteld gezin

“De papa gaat uit werken. Hij spendeert niet veel tijd met de kinderen. Als hij er bij is, heeft hij het ook moeilijk zijn gezag te laten gelden. De kinderen luisteren meer naar mij dan naar hem. Daar heeft hij het best moeilijk mee. Ik moet hem vaak ook een duwtje in de rug geven: je hebt nu een weekje vakantie, neem de kinderen eens mee naar het bos of het zwembad. Hij doet dat dan wel, maar niet zozeer uit eigen initiatief. Zo typisch ‘vaderlijke dingen’, zoals jouw kinderen leren fietsen of zwemmen, daar waagt hij zich niet aan.”

“Soms neemt hij de kinderen wel mee naar zijn werk. Dan mogen ze met hem in de kraan zitten, machines bedienen. Je ziet dan wel dat zoiets zowel de kinderen als hemzelf goed doet. En laatst is hij eens mee geweest naar een oudercontact op school. Ook wel omdat ik daarop stond (lacht)!”

“Als ouder kan ik moeilijk rekenen op hem. Na de geboorte van onze jongste zoon heeft hij wel een tijdje mee ’s nachts opgestaan om hem te troosten of te verversen. Maar echt meedraaien in de verzorging en opvoeding van de kinderen is een ander paar mouwen. Ik merk dat hij het opvoeden toch wat uit de weg gaat. Hij geeft nogal makkelijk toe, laat ze bijvoorbeeld hun tablet meenemen in bed terwijl ik dat toch graag anders zie. En hij laat ook wel wat kansen op connectie schieten. Onze zoon voetbalt doodgraag, maar papa doet daar te weinig mee.”

“We vinden het belangrijk dat de kinderen meedraaien in het huishouden. Dat is ook wel zo makkelijk. We zijn immers een groot gezin. Ieder moet zijn deel doen. We proberen ook wel een zekere structuur aan te bieden. Want structuur brengt rust: die dag gaan we in bad, die dag gaan we naar de winkel, enzovoort.”

“Ik heb een aantal vriendinnen waarbij ik terecht kan. En als het me even te veel wordt, bel ik mijn moeder op. Dan zijn die eerste zorgen getackeld. Dan zijn er nog mijn nonkel en mijn tante. Ook bij hen kan ik terecht. Ze komen ook af en toe babysitten. En vroeger had ik een goed contact met mijn grootmoeder, maar die heeft helaas dementie gekregen. ”

4.9 Dries

➤ 44-jarige gehuwde vader van drie kinderen in een nieuw samengesteld gezin

“We proberen als gezin zoveel mogelijk activiteiten samen te doen. Eens samen naar de kinderboerderij gaan. Samen in de tuin werken. Samen knutselen. Samen koken. Al moeten we toegeven dat het niet altijd makkelijk is. Onze oudste dochter wil stilaan op haar eigen benen staan. En natuurlijk was het ook wel zo dat als de kinderen jonger waren ze meer tijd doorbrachten met de mama. Al zorgde ik dan wel voor een inhaalbeweging 's avonds of in het weekend. Ik probeerde er wel te zijn voor hen. Door bijvoorbeeld het ouderschapsverlof goed in te plannen.”

“Ik probeer als vader ook wel de kinderen minimum één keer in de week te gaan ophalen van school. En ik weet dat de mama niet graag met hen naar de winkel gaat, dus neem ik dat voor mijn rekening. Ik weet ook dat de mama het niet prettig vindt om steeds de boeman te moeten spelen, al zeker niet naar de oudste dochter, dus ook daar probeer ik op te letten. Ik help ook graag bij het huiswerk. Of neem de kinderen mee naar de tuin, om samen iets in elkaar te knutselen. Een vogelnestje. Een hekje. Het samen eten met de jongste kinderen vind ik ook heel fijn. Als ze wat ouder worden, heb ik daar meer problemen mee. Maar als ze jong zijn, die *overgave* tijdens het eten, ik vind dat heel mooi.”

“Als partners spreken we alles uit. Pas als alles uitgepraat is, gaan we slapen. Ons partnerschap hangt natuurlijk vast aan ons ouderschap. En dat ouderschap verloopt heus niet altijd goed. Er loopt hier een puber in heus rond hé. Dat geeft soms vonken. Zeker met het leeftijdsverschil tussen de kinderen.”

“We vinden het ook belangrijk dat de kinderen meedraaien in het huishouden. Al stoppen we dan te veel energie in het controleren van opgelegde taakjes. De afwasmachine uitladen of de was ophangen duurt wel een uur (lacht)!”

“We hebben veel aan elkaar. We weten ook dat we beide kwetsbaar zijn. Dat we zorg moeten dragen voor elkaar. Een tijd geleden woonde mijn moeder bij ons in, en dat was een hele hulp in het huishouden, maar uiteindelijk zaten we te dicht op elkaars huid. De ouderschapsbegeleiding die we volgen bij het Centrum Algemeen Welzijn helpt ook goed. En er zijn best wel veel familieleden waar we terecht bij kunnen: onze ouders, onze broers en zussen.”

5. Inzichten voor gezinsondersteuners

Uit de analyse van de rondetafelgesprekken en de getuigenissen vanuit de interviews distilleren we inzichten voor gezinsondersteuners. We claimen geenszins dat alle inzichten voor iedereen 'nieuw' zijn. De meeste zijn wellicht welgekend bij sociale professionals die met gezinnen in contact (wensen te) komen. Voor hen schuilt de kracht veeleer in de herhaling. Voor anderen kan de verscheidenheid en de buigzaamheid van de invulling van gedeeld en betrokken ouderschap, alsook de dynamieken die zich tussen en in gezinnen voordoen een eyeopener zijn.

Voor beide groepen onderschrijven we het belang van het doorlopen participatie- en ontwikkelingstraject en de bevindingen die daaruit voortkwamen. We zien dit rapport, naast het beeldmateriaal (foto's en docufilm), de Kijkwijzer en het vormingsmateriaal, als een informatiebron die bestaat uit een aantal 'egomomenten': de getuigenissen van ouders over hoe zij gedeeld en betrokken ouderschap ervaren en invullen.

We maken ons sterk dat de inbreng van de ouders de meest pure vorm van informatie vormt en dat deze rapportering juist gaat over de zaken die voor ouders echt belangrijk zijn. De volgende, daaruit voortvloeiende inzichten zijn als het ware 'van tweede orde', die ondertussen hun weg gevonden hebben in het vormingsmateriaal over gedeeld en betrokken ouderschap.

5.1 Inzicht 1: een ouder in een kwetsbare positie is bovenal een ouder

De thematisch beschreven bevindingen van de rondetafelgesprekken en de getuigenissen lijken soms een (te) optimistisch beeld te schetsen van wat het betekent om het gezinsleven draaiende te houden in moeilijke omstandigheden. Eerder spraken we reeds over mogelijke vertekeningen: ouders die, al dan niet door de Home-Startondersteuning, meer open of reflectief staan tegenover de thematiek, of ouders die al dan niet door de samenstelling van de groep, spreekverlegenheid ervaren om hun diepste gedachten en zorgen mee te delen.

Het is daarom belangrijk erop te wijzen dat de kwetsbaarheid van deze gezinnen een reëel en structureel probleem is, en wel degelijk een substantiële impact heeft op ieders welzijn en de gezinsdynamiek in zijn geheel. Het is dus geenszins de bedoeling geweest de precare situatie van deze gezinnen te minimaliseren.

Die precare situatie maakt bij velen het partnerschap en ouderschap moeilijker maar niet onmogelijk. Ondanks de moeilijke omstandigheden wordt de relatie met de partner en de kinderen voor veel ouders als een belangrijke krachtbron omschreven. **Misschien bestaat de professionaliteit van de gezinsondersteuner er ook wel in om in en door de precare omstandigheden het gewone van het (samen)leven van dit gezin (nog) te zien** (Noens & Ramaekers, 2024). Te begrijpen bijvoorbeeld dat het niet evident is om met een kinderkoets de stad of gemeente met het openbaar vervoer te doorkruisen om tijdig op een afspraak te zijn. Om in de eerste plaats de ouders *sociaal* te ondersteunen: de gelegenheid te geven emoties te uiten en daarbij waardering te geven voor wat er wél goed gaat in het verzorgen en opvoeden van de kinderen, en de ouder helpen de zaken op een rijtje te zetten zodat er ordening kan komen in de problemen. Uiteraard zijn we er dan nog niet, maar je moet mensen wel eerst leren kennen voor je, bovenop die sociale, *instrumentele* ondersteuning kunt verkennen (denk daarbij aan mensen toeleiden naar het CAW of OCMW).

We kunnen het voorgaande ook anders verwoorden. **Ouders zijn kwetsbaar – niet louter door de omstandigheden rondom hen – maar omdat ze ouders zijn: het ‘gewone’ opvoeden van de kinderen wordt vaak, wellicht omwille van de vanzelfsprekendheid ervan, vergeten of verzwegen. Maar nét daar willen mensen graag over praten. En in hun ‘gewoon’ praten verraden ze voor de oplettende sociale professional wat er reeds goed loopt en waar ze tegenaan lopen.**

5.2 Inzicht 2: betrokken ouderschap ‘via’ het huishouden

We begrijpen best dat een overheid en de samenleving werk wil maken van gelijkwaardig ouderschap (wat we begrijpen als een losse vertaling van gedeeld en betrokken ouderschap). Al zeker als we gelijkwaardig ouderschap breed interpreteren als een pedagogisch beginsel waarbij vaders en moeders een gelijkwaardige rol wensen op te nemen in de verzorging en opvoeding van hun kind(eren).

Hierboven hebben we reeds gesteld dat ouders, alle ouders, graag spreken over het ‘gewone’ opvoeden. Gewone opvoedingsactiviteiten – een kind verzorgen, samen eten, samen spelen, samen feesten, er op uit trekken, met elkaar praten – omschrijft Ter Horst (2006) als pedagogische grondvormen. Deze grondvormen (die vanuit hun vanzelfsprekendheid vaak worden vergeten) kunnen fungeren als een insteek voor een goed gesprek over het partner- en ouderschap. Maar dat geldt ook voor de huishoudelijke taakverdeling. **Een gesprek aangaan over het huishouden en wat daar dagelijks bij komt kijken kan indirect mensen (verder) doen reflecteren op hun betrokkenheid als ouder.**

Een gelijkwaardige verdeling van huishoudelijke taken hangt vaak samen met een gelijkwaardige taakverdeling in de zorg en opvoeding van kinderen. Alles start met de erkenning dat deze twee aspecten van het gezinsleven meer wel dan niet met elkaar verweven zijn. Dat betekent voor gezinsondersteuners die willen inzetten op gedeeld en betrokken ouderschap, dat ze het topic ‘gelijkwaardig ouderschap’ niet noodzakelijk op een directe manier hoeven aan te pakken. Door het trainen van opvoedingsvaardigheden bijvoorbeeld, of door het rechtstreeks aanspreken van een ouder op zijn of haar verantwoordelijkheden. In plaats daarvan kan een gesprek over het huishouden fungeren als een ingang om ouders te begeleiden naar een meer gelijkwaardige ervaring van het ouderschap. Of, kan waardering voor wat ouders (samen) met de kinderen doen of zouden willen doen, ook de verdeling of minder zichtbare huishoudelijke (zorg)taken in het vizier en bespreekbaar stellen.

5.3 Inzicht 3: schakeringen in een traditioneel rollenpatroon

Er leeft de indruk dat een traditioneel rollenpatroon tussen mannen en vrouwen in gezinnen met een migratieachtergrond een meer prominente plaats inneemt dan bij gezinnen zonder migratieachtergrond. Zowel grootschalig kwalitatief onderzoek als de voorliggende kwalitatieve bevraging plaatsen (uitgesproken) kanttekeningen bij die ‘eerste indruk’. Zo maakt voor het opnemen van dagelijkse zorg voor de kinderen en routinetaken in het huishouden herkomst geen verschil (Audenaert, 2023). Voor zorgmanagement (o.a. verplaatsingen en organisatie van activiteiten voor de kinderen, ervoor zorgen dat kinderen zich goed gedragen en emotionele ondersteuning) komt bij ouders van buiten de EU⁺ een ‘minder traditionele verdeling’ naar voren dan bij ouders met een herkomst in België of de EU⁺. Het verschil tussen moeders en vaders blijft evenwel groot.

Ook de individuele en de groepsgesprekken met moeders én vaders in een kwetsbare situatie geven een genuanceerd beeld. De taakverdeling en het rollenpatroon blijkt een samenspel van verschillende elementen te zijn. Denk aan verschillende kansen, mogelijkheden of beperkingen, interesses, ervaringen, verwachtingen over de uitvoering enz. naast meer cultuur gebonden elementen.

Sommige bevraagde ouders weten in hun dagelijks leven, over een of meerdere domeinen heen, zogenaamde 'afkomst- en cultuurgebonden verwachtingen en patronen' te overstijgen of daarin compromissen te vinden. Bij sommigen betreft het een al langer lopend proces waarin migratie, maar net zo goed andere levensgebeurtenissen meespelen (bv. geboorte of overlijden van kinderen, uit werken gaan). Het is ook duidelijk dat ervaringen verschillend liggen: voor de ene moeder werkt een meer traditionele taakverdeling en rollenpatroon beter dan de andere. Op de eerste plaats wensen de gesproken moeders dit rollenpatroon niet zozeer te doorbreken als wel *erkenning en waardering* te krijgen van hun partners voor hun sterke bijdrage aan het huishouden en de verzorging en opvoeding van de kinderen.

Kort gesteld: **het is niet aan gezinsondersteuners om komaf te maken met (generationeel voortgezette of ingeslepen) rolpatronen. Het is wel aan gezinsondersteuners om de leefwereld van ouders zo goed als mogelijk te begrijpen. Voor een deel van de gezinnen 'werkt' een klassiek of traditioneel rollenpatroon immers goed (genoeg).** Dat patroon zonder meer veroordelen of er tijdens de ondersteuning op aansturen dit te veranderen werkt dan contraproductief. Anders gesteld, het gaat er bij gezinsondersteuning niet om dat een rollenpatroon a priori doorbroken moet worden. Het gaat er in eerste instantie om patronen in het huishouden en de zorg en opvoeding van de kinderen voor en via de ouders op begrip te brengen. Het onbevooroordeelde 'naast de ouder staan', waarbij ruimte wordt gegeven aan eigen ideeën en belevingen van de ouders, is daarbij essentieel.

5.4 Inzicht 4: betrokken ouderschap 'via' beeldvorming

De projectoproep 'gedeeld en betrokken ouderschap' vertrok vanuit de inclusieve gedachte dat ouders in een kwetsbare situatie gelijkwaardig kunnen deelnemen aan het gezinsleven en bij extensie aan het maatschappelijk leven. Waarbij ouders mogen opvoeden op een manier die bij hen past, de zorg en opvoeding van de kinderen 'eerlijker' wordt verdeeld (en meer waardering krijgt), en moeders en vaders evenveel verantwoordelijkheid opnemen in het ouderschap.

We delen die inclusieve gedachte. Om deze werkelijkheid te worden is er zowel krachtig en integraal beleid nodig als een netwerk van (in)formele diensten zoals kraamzorg, kinderopvang of huishoudhulp rond en in het gezin. Wat ook een rol kan spelen, aangehaald tijdens de rondetafelgesprekken, is een veranderende beeldvorming. **Als we er op letten om moeders niet steeds als de meest competente opvoedingspartij te beschouwen, aan te spreken en (in media) af te beelden, kunnen we mannen in hun vaderrol laten groeien.**

Zo gaan gezinsondersteuners er nogal eens vanzelfsprekend van uit dat moeders het centrale contactpunt vormen van het gezin. Dat blijkt vooral aan de orde te zijn als ze de vader maar sporadisch zien. Gezinsondersteuners met meer stereotype ideeën over genderrollen staan minder open voor het actief betrekken van vaders bij de ondersteuning. Waardoor die vaders zich ook meer terugtrekken voor de ondersteuning. Het helpt ook niet dat officiële voorzieningen die zich met de ontwikkeling van kinderen bezighouden, zoals voorschoolse opvang en onderwijs, vaak door vrouwen gedomineerde instellingen zijn, waar normen en regels impliciet tot uitsluiting van vooral vaders kunnen leiden. Ook in de gezondheidszorg (bv. zwangerschapsopvolging, kraamzorg) zien we, niettegenstaande positieve ontwikkelingen, de aandacht nog te vaak (enkel) naar de moeders uitgaan.

Ouders geven aan dat positieve beeldvorming, waarbij de nadruk ligt op democratische, gelijkwaardige verhoudingen tussen ouders onderling en tussen ouders en kinderen, een effect hebben op de wijze waarop ze (beginnen) nadenken over hun partner- en ouderschap en wat kinderen nodig hebben. **Het loont dus om als gezinsondersteunend initiatief, maar ook als overheid, daarrond te sensibiliseren.**

5.5 Inzicht 5: van ‘hoe’ naar ‘waartoe’ men opvoedt

De crux (kern) van gedeeld en betrokken ouderschap ligt niet zozeer bij de dagelijkse realiteit, en ‘wie’ ‘wat’ doet, maar lijkt meer te liggen bij de ‘waartoe’ vraag. We verwezen reeds naar de vaststelling dat ouders graag spreken over hoe het met de kinderen gaat. En dat de meeste ouders zich erg betrokken voelen. **Men kan daarom gedeeld en betrokken ouderschap maar beter begrijpen als niet zozeer een technische als wel een existentiële kwestie. Niet zozeer een keuze naar opvoedingsstijl als wel een keuze naar opvoedingsdoel.**

Uiteraard hangen er technische, specifieke opvoedingsvragen aan gedeeld en betrokken ouderschap: wie gaat er de kinderen van school ophalen, bijvoorbeeld, of hoe kunnen we onze kind(eren) helpen bij hun schoolwerk? Dat zijn, in de woorden van filosoof Harry Kunneman, ‘snelle vragen’ (Robbesom, 2017). We merkten echter in de rondetafelgesprekken en interviews dat het niet zozeer de ‘snelle vragen’ zijn die de lijm van gedeeld en betrokken ouderschap vormen. **Als ouders er eenzelfde opvoedingsplan op nahouden, d.w.z. als ze min of meer dezelfde antwoorden geven op de ‘trage vragen’ die bij opvoeding opduiken zoals ‘welke waarden vinden we als ouder(s) belangrijk?’ of ‘wat vinden we de moeite waard om te stimuleren, en wat begrenzen we liever?’, dan vormt dat een voedingsbodem voor gedeeld en betrokken ouderschap.**

Trage vragen zijn geen makkelijke vragen. Gezinsondersteuners doen er goed aan deze trage vragen niet om te buigen tot snelle vragen. Tijdens de dagelijkse omgang met kinderen borrelen de trage vragen vaak in het achterhoofd op. Daar aandacht voor hebben bevordert de beleving van ouders dat ze samen ergens naartoe werken. Hoeveel vrijheid kunnen of willen we als ouders geven? En omgekeerd: hoeveel vrijheid kunnen onze kinderen aan? Voelen onze kinderen dat we, ondanks het woelig vaarwater waarin we verkeren, zielsveel van hen houden? Zijn we als ouder te los, of net te beschermend? Gaan we ingrijpen op hun schermgebruik, en waarom doen we dat dan? **Als gezinsondersteuners het met ouders willen hebben over gedeeld en betrokken ouderschap, is het belangrijk om af en toe stil te staan bij dieperliggende vragen over opvoedingswaarden en -idealen.** Willen we een zaadje planten in het hoofd van ouders over gedeeld en betrokken ouderschap, is het wellicht minder een zaak om het te hebben over de dagelijkse opvoedvaardigheden, maar het eerder te hebben over de randvoorwaarden die nodig zijn om zich in te laten met de kinderen.

5.6 Inzicht 6: betrokken ouderschap ‘via’ het onderwijs

Een belangrijke ‘trage vraag’ voor ouders heeft te maken met de onderwijsloopbaan van hun kind(eren). **Alle ouders in een kwetsbare positie die we spraken gaven mee hoe belangrijk ze het vinden dat hun kinderen hun uiterste best doen op school, om zo verder te komen in het leven via onderwijs** (cf. sociale mobiliteit). Dit toont aan dat onderwijs een centrale rol speelt in de visie van ouders op de toekomst van hun kinderen. Het belang dat aan onderwijs wordt gehecht, fungeert als een (ver)bindend(e) opvoedingsdoel waar ouders gezamenlijk naar streven.

Daar schuilt ook een zekere kwetsbaarheid in. Omdat school zo belangrijk is in de ogen van ouders in een kwetsbare positie (en al zeker bij ouders met een migratieachtergrond), moeten de contacten met de school ook goed verlopen. Dat betekent voor de onderwijswereld dat ze (nog) meer oog moeten hebben voor de specifieke zorgen en vraagstukken waarmee deze gezinnen worstelen. **Gezinsondersteuners, maar evengoed onderwijsprofessionals, moeten oog hebben voor de eigen definities van 'gelijkwaardig ouderschap'**, en moeten in het achterhoofd houden wat ouders belemmert om vorm te geven aan een ouderschap waarbij elkeen zijn verantwoordelijkheid neemt (of kan opnemen). Denk aan discriminatie, stigmatisering, waardenverschillen, taalbarrières en dergelijke meer.

5.7 Inzicht 7: ontschuldigen van ouders in een kwetsbare situatie

Het is interessant hoe in een aantal rondetafelgesprekken en interviews gevoelens en ervaringen van 'ouderlijke schuld' worden uitgesproken. Waarbij ouders niet zozeer verwijzen naar de moeilijke omstandigheden waarin hun gezin verkeert, dan wel naar het gevoel dat ze als ouder tekort schieten. Een gevoel dat volgens hen wordt aangewakkerd door een samenleving waarin vooral naar de ouderlijke opvoedingsverantwoordelijkheid wordt gewezen.

Uiteraard dragen ouders een verantwoordelijkheid. Het punt is dat veel 'geziene' problemen (op vlak van gezondheid, gedrag, schoolloopbaan enz.) een nieuwe schakel zijn in een steeds langer wordende keten van samenlevingsproblemen (denk aan hangjongeren of school drop-out) die we vooral willen aanpakken met meer opvoeding en meer gezin.

'Zet het kind niet te snel in de Maxi-Cosi of in de buggy, maar let erop dat het veel vrij kan kruipen en rollen, of zelf stappen', lezen we op een website. De toon waarop over en naar ouders wordt geschreven en tegen ouders wordt gesproken, getuigt soms van weinig vertrouwen of gaat voorbij aan belemmeringen vanuit de gezinscontext (bv. leefomstandigheden, woonsituatie, buurt). Zulke tips zijn goedbedoeld, maar niet zonder neveneffect. **Ze dragen bij tot een klimaat waarin ouders makkelijk de zwartepiet toegespeeld krijgen: voortdurend krijgen ze te horen dat ze veel kunnen, eigenlijk moeten, voorkomen. Daardoor blijven ze met een latent schuldgevoel achter.**

Denk aan de aandacht van de laatste jaren naar 'de eerste 1000 dagen': het inzicht dat inzetten op een goede start van kind(eren) en hun ouders zowat de slimste investering is die we kunnen doen. Daar is overtuigend bewijs voor en Vlaamse beleidsmakers spraken in 2022 dan ook over de eerste duizend dagen als 'de hoeksteen van preventieve gezinsondersteuning'. **Twee jaar later is de boodschap die bij veel (aanstaande) ouders blijft hangen niet dat er in hun gezin zal worden geïnvesteerd, wel dat die eerste duizend dagen zo belangrijk en ingrijpend zijn dat hun doen en laten als ouders alle verschil maakt.**

Preventief inzetten op gezondheids- en andere problemen, of zoals hier gelijkwaardig ouderschap, is belangrijk. Maar zorg er dan voor dat ouders in een kwetsbare situatie zich niet méér aangesproken voelen dan andere ouders. Door 'meer gelijkwaardig ouderschap' of 'verhoogde vaderbetrokkenheid' sterk te koppelen aan 'gezinnen in een kwetsbare situatie' verdeel je de gemeenschap van ouders in winnaars en verliezers. Ouders met kinderen die zich vlot ontwikkelen, kunnen trots zijn op hoe ze de verzorging en opvoeding hebben aangepakt. Ouders met kinderen die gaandeweg kleine of grote problemen ontwikkelen, hebben het misschien gewoon verkeerd aangepakt, waardoor ze zich als opvoeder niet zelden zelf mislukt voelen.

Niet alleen het basisvertrouwen dat we als samenleving aan alle ouders verplicht zijn, maar ook vrijheidsmarges om je kind groot te brengen zoals jij dat wilt, brokkelt op die manier af. Ouders

kunnen, zullen en moeten tegenwoordig zo veel dat het nooit genoeg zal zijn, wat ze ook doen. Het gevoel dat ze tekortschieten, dreigt zo verweven te worden met hun ouderschap dat ze er zich mee gaan vereenzelvigen: 'Ik voel me ergens schuldig over, dus ik zal wel een betrokken ouder zijn.' **Door als gezinsondersteuners ouders te ontschuldigen neem je de last weg die vaak impliciet op een gesprek over gelijkwaardig ouderschap ligt en ontstaat ruimte voor open dialoog.** Over die open dialoog met ouders is meer te lezen in het vormingsmateriaal 'gedeeld en betrokken ouderschap' dat te raadplegen is op <https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/fototentoonstelling-gedeeld-en-betrokken-ouderschap-in-beeld>.

6. Disseminatie van het proces- en outputmateriaal

We hopen dat zowel het doorlopen participatie- en ontwikkelingstraject (proces) als de resultaten van dit traject een voedingsbodem zijn voor verder onderzoek en kwaliteitsvolle gezins- en opvoedingsondersteuning. In dit hoofdstuk geven we een overzicht van het ontwikkelde beeld-, gespreks- en vormingsmateriaal. Daarop volgt een overzicht van de kanalen waar dat materiaal vrij te raadplegen is en van de kanalen die mee instonden voor de bekendmaking van de inzichten en van wat ontwikkeld werd. Ze vormen als het ware een wezenlijk onderdeel van het sensibiliseringspad (zie hoofdstuk 5) waarin we ons in eerste instantie richtten tot professionals (vrijwilligers, beroepskrachten), beleidsmedewerkers, studenten én (aanstaande) ouders en de bredere samenleving.

6.1 Beeld-, gespreks- en vormingsmateriaal

Uit de beschrijving van het driedelig traject (zie punt 2.3) bleek reeds dat in het participatie- en ontwikkelingstraject gaandeweg verschillende (**ondersteunende**) materialen tot stand kwamen. Concreet gaat het over:

(1) Een **mobiele fototentoonstelling**: deze tentoonstelling met foto's van de fotografe Iratxe Alvarez van interviews en een groepsgesprek met ouders, reisde in 2024 langs verschillende locaties in Vlaanderen en Brussel (o.a. Schaarbeek, Aarschot, Gistel en Herent). Ze biedt een visuele presentatie van gedeeld en betrokken ouderschap bij gezinnen in een kwetsbare situatie. Door middel van krachtige beelden en begeleidende teksten werd de insteek van het traject op een indringende manier weergegeven. Dit maakte het onderzoek voor een breed publiek tastbaar en toegankelijk.

(2) Een **docufilm** (17 min) brengt de kerninzichten van het traject visueel en narratief over: moeders en vaders vertellen over hun ouderschap, over opvoeden en zorg (kunnen) delen en andere thema's. De film is via www.youtube.com/watch?v=UnZVwW3j95g en verschillende webpagina's vrij te bekijken en speelt ook een dragende rol bij het ontwikkelde vormingsaanbod 'gedeeld en betrokken ouderschap' (zie verder).

(3) Samen met de mobiele tentoonstelling en de docufilm ontwikkelden we een **Kijkwijzer**. Deze Kijkwijzer helpt om de belangrijkste thema's en bevindingen van de film en de fototentoonstelling beter te begrijpen en bevat aanvullende informatie over het participatie- en ontwikkelingstraject.

(4) In de Kijkwijzer is de **gespreksleidraad** opgenomen die de basis vormde voor de interviews en groepsgesprekken met ouders, vrijwilligers en coördinatoren van Home-Start. Deze leidraad is doorheen het traject ontwikkeld en verfijnd en biedt concrete handvatten voor het faciliteren van diepgaande gesprekken en reflecties over gedeeld en betrokken ouderschap. De gespreksleidraad kan zowel face tot face als in groep ingezet worden en kan zowel een opstap vormen voor gesprekken met moeders, vaders en (gezins)ondersteuners (vrijwilligers en beroepskrachten).

(5) Specifiek voor vrijwilligers en medewerkers in de preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning ontwikkelden we **vormingsmateriaal** over gedeeld en betrokken ouderschap. In deze vorming staan deelnemers stil bij het eigen referentiekader en komen – in lijn met de gemaakte docufilm – gerelateerde thema's als partnerschap, vaderschap, gedeelde zorg en ouderschapsidealen aan bod. Het pakket voor deze vorming bestaat uit een PowerPoint presentatie, een leidraad voor de gespreksleider, de docufilm en bijhorende achtergrondinformatie uit de Kijkwijzer.

6.2 Disseminatiekanalen

Al het materiaal werd via verschillende **disseminatiekanalen** tot bij ouders en ondersteuners gebracht en is vrij toegankelijk.

(1) Er is een reeks **webpagina's**, onder meer verbonden aan het Kenniscentrum Gezinswetenschappen en het Agentschap Opgroeien, die uitgebreide informatie bieden over het traject:

- <https://kczinzswetenschappen.odisee.be/onderzoeksprojecten/gelijkwaardig-ouderschap>
- <https://kczinzswetenschappen.odisee.be/fototentoonstelling-gedeeld-en-betrokken-ouderschap-in-beeld>
- <https://vaderen.be/organisaties/>
- <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/praktijk-gesprek-geraakt-over-betrokken-ouderschap>
- <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/materialenpakket-gelijkwaardig-ouderschap-dialogoog-materiaal-en-beeld>

Deze webpagina's werden regelmatig bijgewerkt om de meest recente ontwikkelingen te delen. Bezoekers van deze webpagina's kunnen zich op een laagdrempelige manier verdiepen in het doorlopen traject en de bevindingen.

(2) Via een of meerdere edities van een aantal **nieuwsbrieven** werden de bevindingen en het ontwikkelde materiaal in het brede domein van gezins- en opvoedingsondersteuning verspreid:

- Kenniscentrum Gezinswetenschappen, editie december 2023, januari 2024, maart 2024
- Nieuwsbrief Odisee Advanced Education, februari 2024
- Home-Start Vlaanderen, 3 april 2024
- EXPOO nieuwsbrief, editie januari 2024, maart 2024
- Kind & Gezin-Nieuwsbrief over gezinsondersteuning, editie januari 2024 en februari 2024
- HvhK-EXPOO-Basecamp-platform, 25 januari 2024
- VVSG-nieuwsbrief 'Lokaal gezinsbeleid' (cf. alle gemeenten en alle HvhK)
- Mailing naar alle lokale en bovenlokale centra voor Integratie en inburgering: 12 maart 2024

(3) Sociale media

Gezinswetenschappen

<https://www.linkedin.com/company/kenniscentrum-gezinswetenschappen/mycompany>

<https://twitter.com/gezinswetensch>

<https://www.facebook.com/events/692678683029489>

<https://www.facebook.com/gezinswetenschappen>

Home-Start

Facebook en LinkedIn Home-Start Vlaanderen en Home-Start Domo Hasselt: o.a.

<facebook.com/homestartvlaanderen/>

[linkedin.com/search/results/content/?keywords=gisteren%20openen%20we%20feestelijk&sid=37T&update=urn%3Ali%3Afs_updateV2%3A\(urn%3Ali%3Aactivity%3A7158516488352456704%2CBLIND_SEARCH_FEED%2CEMPTY%2CDEFAULT%2Cfalse\)](linkedin.com/search/results/content/?keywords=gisteren%20openen%20we%20feestelijk&sid=37T&update=urn%3Ali%3Afs_updateV2%3A(urn%3Ali%3Aactivity%3A7158516488352456704%2CBLIND_SEARCH_FEED%2CEMPTY%2CDEFAULT%2Cfalse))

Andere

<https://x.com/GelijkeKansen/status/1738143408609190314>

https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20240207_95807765

https://www.hln.be/gistel/fototentoonstelling-over-ouderschap-in-bko-de-zonnebloem~a3eede22/?cb=ea1cfc8-dc8d-4e44-b458-d284aa3a8e22&auth_rd=1?cb=60e98587-6411-4f28-ae2f-4054ef3ab709&auth_rd=1

[Stad Aarschot - !\[\]\(aab88c0d099e5d18d6533a97b13ec28d_img.jpg\) Aan de start van de Week van de Opvoeding... | Facebook](#)

7. Bronnen

Álvarez, I., Craps, K., Engelen, M., Noens, P., & Nys, K. (2024). *Docufilm "Gedeeld en betrokken ouderschap"*. (project met financiering van de Vlaamse overheid en het Steunpunt Kunstintegratie KU Leuven). Home-Start Vlaanderen - Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee-hogeschool). <https://www.youtube.com/watch?v=UnZVwW3j95g>

Álvarez, I., Craps, K., Engelen, M., Noens, P., & Nys, K. (2024). *Tentoonstelling "Gedeeld en betrokken ouderschap in beeld"*. (project met financiering van de Vlaamse overheid en het Steunpunt Kunstintegratie KU Leuven). Home-Start Vlaanderen - Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee-hogeschool).

Audenaert, V. (2023). *Gezinsenquête 2021: De taakverdeling thuis. Gezinnen in Vlaanderen over wie welke gezinstaken op zich neemt en hoe tevreden ze zijn met de verdeling van de gezinstaken*. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be

Dergent, B. (2023). *Het samen doen, kan wonderen doen. Een studie over gedeeld en betrokken ouderschap bij Home-Start Vlaanderen* (bachelorproef Gezinswetenschappen, Odisee-hogeschool). Geraadpleegd op https://odisee.limo.libis.be/discovery/fulldisplay?docid=alma9992508091101502&context=L&vid=32KUL_HUB:ODISEE&lang=nl&search_scope=ALL_CONTENT_PROFILE&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=all_content_tab&query=any,contains,dergent%20barbara&offset=0

Distelbrink, M., Vlug, J., Pels, T., Verstappen, M., & Pronk, C. (2023). *Als vader je kind opvoeden in een (super)diverse samenleving. Kennisplatform inclusief samenleven*. Geraadpleegd op <https://www.kis.nl/sites/default/files/2023-06/als-vader-je-kind-opvoeden-in-de-%28super%29-diverse-samenleving.pdf>

Emmery, K. & Pasteels, I. (2022). *Gezinsenquête 2011: De relatie met de partner. Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatieondersteuning*. www.gezinsenquête.be
<https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/tijdsbudgetonderzoek#figures>

Feinberg, M.E., Jones, D.E., Roettger, M.E., Solmeyer, A. & Hostetler, M.L. (2014). Long-term follow-up of a randomized trial of family foundations: Effects on children's emotional, behavioral, and school adjustment. *Journal of Family Psychology*, 28(6), 821-831.

Noens, P., Nys, K., Dergent, B., Craps, K., Engelen, M. & Álvarez, I. (2024). *Kijkwijzer Fototentoonstelling "Gedeeld en betrokken ouderschap in beeld"*. (project met subsidies van de Vlaamse overheid en het Steunpunt Kunstintegratie KU Leuven). Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee-hogeschool) - Home-Start Vlaanderen. https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2024-03/HS_brochure_gedeeldouderschap_A5_LR_spreads%20%282%29.pdf

Noens, P., & Ramaekers, S. (2024). De eerste 1000 dagen en de ondersteuning van het gewone leven. *Welwijs*, 35(2), 28-31.

Robbesom, T. (2017). *Werken aan trage vragen. De woorden van Harry Kunneman*. ISVW Uitgevers.

Ter Horst, W. (2006). *Het herstel van het gewone leven (4de geactualiseerde druk)*. Houten, Bohn Stafleu van Loghum.

Van Leeuwen, K., Emmery, K. & Bastaits, K. (2023). *Gezinsenquête 2021: Samenwerken in de opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over de samenwerkingsrelatie met de huidige partner en met de eventuele ex-partner in de opvoeding van de kinderen.* www.gezinsenquête.be

Zijkant. (2023). *Vaders weten waarom.* Geraadpleegd op https://www.zijkant.be/wp-content/uploads/2022/06/VADERS_WETEN_WAAROM.pdf

8. Bijlagen

Bijlage 1: Gespreksleidraad (Noens et al., 2024, p. 30-33)

10. Een leidraad voor een gesprek over gedeeld en betrokken ouderschap

Wil je met ouders, medewerkers van je dienst of van je netwerk een gesprek aangaan over gedeeld en betrokken ouderschap? Deze leidraad kan je op weg zetten. Zowel in individuele gesprekken als in groeps gesprekken kan je een of meerdere topics als opstap gebruiken voor je gesprek.

30

DOEL

Via een aantal vragen zicht krijgen op:

- hoe ouders, medewerkers vandaag **(na)denken en spreken over gedeeld en betrokken ouderschap** ('gedragen' ouderschap en 'samen' opvoeden),
- hoe ouders, medewerkers hun **ouderschap (willen) beleven**.

Bij een groepsgesprek is het uiteraard de bedoeling om interactie tussen de deelnemers uit te lokken.

HOE DE LEIDRAAD GEBRUIKEN?

- Deze leidraad is geen checklist:
 - * Je moet niet alle vragen stellen.
 - * Soms kan een extra vraag (doorvragen) of deelnemers gericht aanspreken nodig zijn.
 - * Extra toelichting of voorbeelden staan in [cursief]
- De vragen hoeven geen lange intro. Je kan er meteen over in gesprek gaan met de deelnemers.
- Maak regelmatig een synthese, na elk onderdeel of op het einde van de bijeenkomst.
- Bij de rubrieken staat een tijdsindicatie die je een idee geeft van de tijd die je daarvoor in een groepsgesprek zou kunnen voorzien.

31

MATERIAAL?

- Voorzie post-its (bv. groen voor akkoord en roze voor niet akkoord bij de stellingen). Dat brengt 'hun mening' mee in beeld. Zo kunnen deelnemers die liever niet (vaak) aan het woord zijn, toch hun mening inbrengen.
- Een bord/flap kan handig zijn om in steekwoorden of via de post-its de inbreng van de deelnemer(s) in beeld te brengen.
- Vraag vooraf aan de deelnemer(s) om een foto (print, gsm) of tekening van hun gezin mee te brengen. Je kan ook met foto's uit tijdschriften een fotocollage laten maken.
- Als je zicht wil krijgen op de steunbronnen van de deelnemer(s), voorzie dan een voorgeprint schema voor de deelnemer(s). Bijvoorbeeld: een cirkeldiagram waarop ze zichzelf in het midden plaatsen. Mensen of diensten die hen steunen kunnen ze in de cirkels errond plaatsen. De meest steungevende bronnen staan het dichtste bij het midden.
- Zorg bij een groepsgesprek voor drank en een versnapering.

VERLOOP VAN HET GESPREK

De introductie (10 min)

Doe een korte kennismakingsronde:

- naam
- ouder van ..., vrijwilliger bij ..., medewerker van ...

Geef aan dat de deelnemers hun **ervaringen**, hun **gedachten**, dat wat zij **belangrijk** vinden centraal staan, en dat er geen foute antwoorden zijn.

Deel 1: Verkennen (gelijk-waardig) partnerschap en (gedragen) ouderschap (20 min)

Intro: We geven een paar stellingen. Jullie mogen bij elke stelling jullie ervaringen, gedachten, argumenten ... geven.

- Stelling 1: Een man is thuis de baas.
- Stelling 2: Een moeder kan beter opvoeden dan een vader.

Deel 2: Verkennen van de eigen ouderrol (20 min)

- Toon eens een mooie (interessante, veelzeggende, knappe) foto van jouw gezin?
- Wie of wat zien we allemaal op de foto?
- Waarom heb je net *déze* foto gekozen?
- Wat doe je graag met (of voor) jouw kinderen?
- Wat vind je minder leuk om te doen als mama/papa met (of voor) jouw kinderen?
- Wat vind je belangrijk als mama/papa? Waar leg jij de nadruk op?
- Wat zijn voor jou belangrijke waarden die je voor/bij je kinderen nastreeft (bv. respect, openheid)?
- Wat voor mama of papa ben jij (of hoop je te worden) voor jouw kinderen? [cf. Hoe ze als ouder in relatie staan tot hun kinderen?]
- Welke ouder wil je zijn voor je kinderen? [bv. iemand waar ze op kunnen rekenen, die naar hen luistert enz.]
- Wat hoop je dat jouw kinderen (later) over jou zeggen?

Deel 3: Verkennen ouderrol (ex) partner (20 min)

- Wat voor een vader/moeder is je (ex)partner? Hoe zou je hem/haar omschrijven?
- Waarmee houdt hij/zij zich als ouder bezig? Wat doet je (ex)partner met (of voor) jouw kind(eren)?
- Wat vindt je (ex)partner minder leuk om te doen met (of voor) de kinderen?
- Wat doet hij/zij minder graag (wat laat hij/zij over aan jou)?
- Wat vindt je (ex)partner (niet) belangrijk?

Deel 4: Verkennen gedeeld ouderschap (20 min.)

- Wie steunt jou in jouw ouderrol?
- Wie zorgt ervoor dat je (een goede) mama/papa van jouw kind(eren) kunt zijn? [Al dan niet in beeld gebracht via een figuur of plattegrond: deelnemers plaatsen verschillende 'betrokken' figuren, zoals een grootouder, leerkracht, buur, vriend, collega, dienst of organisatie enz. op de plattegrond]
- Wat helpt jou om de mama/papa te zijn van jouw kind(eren)?

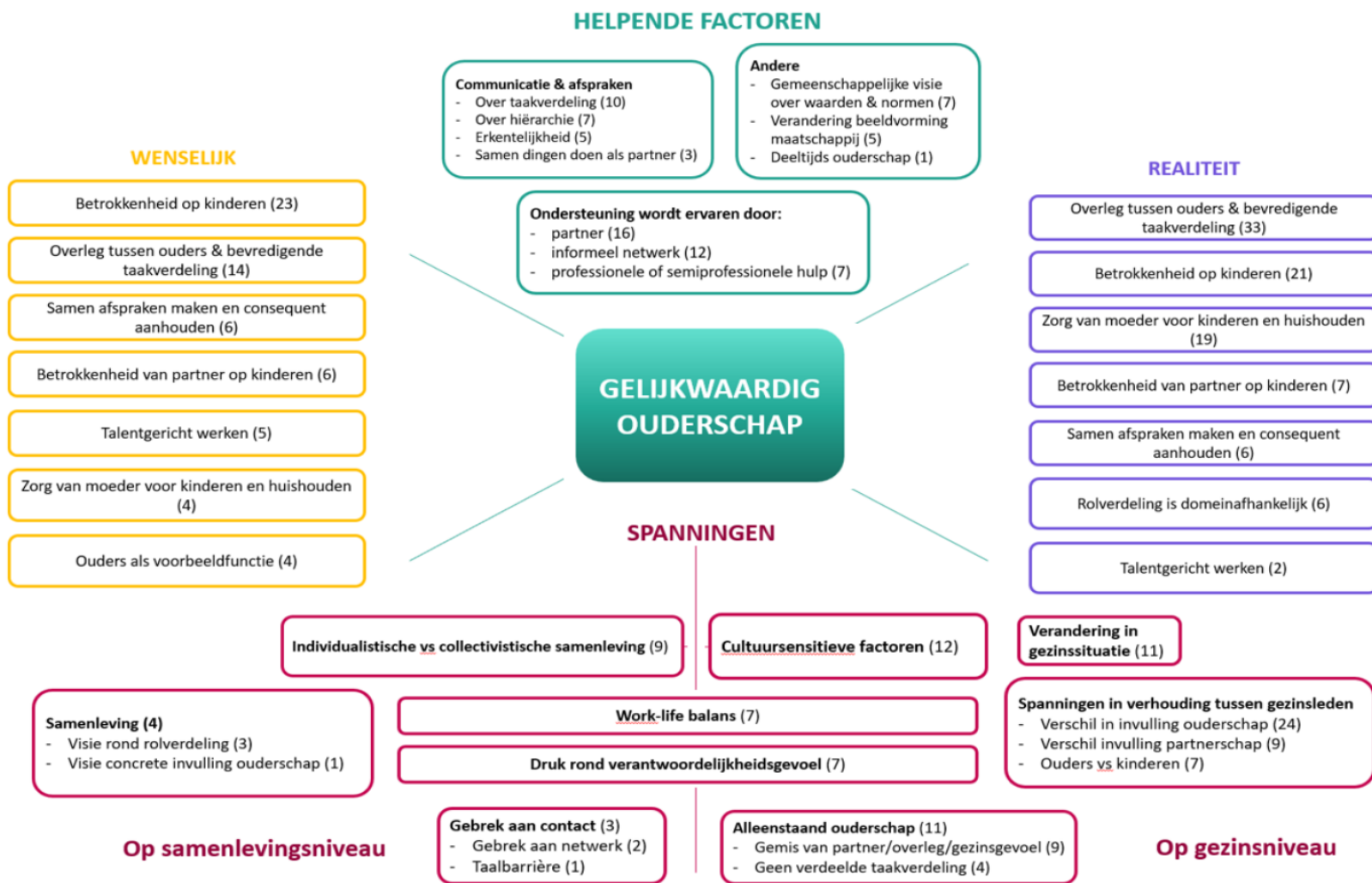
33

Afronding: Reflectie of bedenking (10 min)

Laat elke deelnemer nog één bedenking of reflectie delen. Zo is iedereen 'verplicht' om nog even na te denken en vermijd je dat de luidste stemmen het laatste woord hebben. Geef vooraf aan dat het bij deze afsluitende reflecties niet de bedoeling is om nog op elkaar te reageren.

Denk eraan om elke deelnemers te bedanken voor hun tijd, vertrouwen en inbreng (delen van hun ervaring, mening enz.).

Bijlage 2: Schematisch overzicht van de inbreng vanuit de rondetafelgesprekken (Dergent, 2023, p. 26)

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek

facebook.com/gezinswetenschappen

twitter.com/gezinswetensch

kczinzwetenschappen.odisee.be | odisee.be